

VIKERKAAR

VÄINÄMÖ PÄRANDUS.

„...VEEL KADUMIST KARTA SUL POLEKS,
VEEL SÜNDI VÕIKS ÜHENDAV SILD,
KUI HÕIMLUSEVAIMU VAID OLEKS,
JA LITUKS KILLUGA KILD!“

Loosimine.

Rutake 6 kuu tellimistega!

Igaüks, kes tahab võita „Vikerkaare“ väljaandja poolt korraldataval loosimisel kas jalgratta, päevapildiparaadi või kuldtaskukella, pidagu meeles, et viimane aeg on tellida nüüd „Vikerkaart!“ Iga 6 kuu tellija on loosi omanik.

Loosimine on kindlaks määratud neljapäevaks, 26. juuniks kell 12,

millest asjast huvitatuid osa võtma kutsutakse.

„Vikerkaar“

on võitnud kõigi noorsoolaste ja noorsoosõprade tõsise lugupidamise. „Vikerkaar“ on tunnistanud kõige paremaks noorsooajakirjaks Eestis.

Alatasa kasvav suur ja rõõmus vikerkaalastepere on ikka tihedamini kogunud oma ajakirja ümber. Iga vaimustatud vikerkaarlane kogub uusi sõpru „Vikerkaarele“. Mida rohkem tellijaid, seda kaunimaks võib kujuneda „Vikerkaar“.

Järgmisel poolaastal (4. VII.) hakkab ilmuma ülipõnev Franz Tralleri jutt

„Kuningate võsu“,

mis kujutab indiaanlaste, Maafa suguharu rahvaste võitlast kultuuri ja oma inimõiguste eest. Hulk huvitavaid pilte.

Lühematest juttudest toob „Vikerkaar“ Ungari koolinoorsoo elust elamusrikka jutu „Paisuvad hinged“.

Reisi- ja kaugemaade seiklusist jutustab vikerkaarlastele nende lugupeetum kirjanik Sven Hedin H. Valma autoriseeritud tõlkes.

Algust teeme jutuga: „Lõvijaht“.

„Vikerkaar“ peab alati silmas noorte huvisid ja elu, kogu ta mitmekülgsuses ja elamusrikkuses.

Noored! tellige aegsasti suvevaheajaks „Vikerkaar“. Ükski tõsine vikerkaarlane ei lahku nädalakski oma vikerkaarest.

Eesti ärksamad noored loevad „Vikerkaart“.

„Vikerkaar“ on kõige huvitavam ja sisukam noorte-ajakiri Eestis.

Ilmub üks kord nädalas 24 lehekülge. Maksab aastas 720 mk., poolaastas 360 mk., kuus 60 mk., üksiknr. 15 mk. Tellimisi võtavad vastu: „Päevalehe“ talitus, abitalitused ja kõik postiasutused.

Toimetus ja talitus Tallinnas, Pikk tän. 2.

Kõnetr. 17-96.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Nr. 25.

Vastutav toimetaja: M. Nurmik.

1924.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetuse ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kella 2—3.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

Soome-Ugri II hariduskongressi päevadeks.

Haruldasi võõraid näeme 19.—21. juunil Tallinnas. Hääd sõbrad Soomest ja kaugest Ungarist sõidavad meile külla, et kõneleda ja tegutseda hõimrahvaste ühise kultuuri loomise alal. 3 aastat tagasi peeti I kongress Soomes. See oli koolikongress. Nüüdne on palju avaram: ta käsitab Soome, Ungari ja Eesti teaduse, kunsti ja hariduse alasid üldse. Paremad tegelased nimetatud mailt esinevad kõnedega, üliõpilased — rahva valmiv jõud — sõidab siia kokku, et ühte põimida oma aateid; koolides peetakse näitusi, teaatrites — kõikide nende kord ühiselt elanud, nüüd aga üksteisest kaugemale lahku arenenud rahvaste kunstide esitusõhtuid. Eesti noor riik paneb võõrastele pidulikult vaatlemiseks ette kõik, mida ta luua on suutnud mineviku pikas varjulises ajas ja viimaste aastakümnete muinasjutuliselt kiire arenemise jooksul. Ja kuna meil vana Tallinna, mis iialgi küll valmis ei saavat, end ehtinud on puiestikkude rohelusse ja suve helgusse, siis loodame, et tähtsad pidupäevad meie võõrastele ja meile endilegi niisuguse mälestusena säiluvad, milliseid juhtub harva. Hõimuaade ise. Kunagi enam ei sula kord üheks rahvaks olnud hõimrahvad ühte. Liig palju erinevat saatust, erinevat loodust ja muid tähtsaid erinevaid mõjutusi on meid nii kaugemale üksteisest viinud, et me üksteise keeltestki vaevalt aru saame, kui üldse veel saamegi. Kuid nagu on ühel emal pojad, igaüks oma vaimulaadiga ja isiklikkude kalduvustega, siiski tema lapsed ja ütehoidmise tundega, on meiega eriarenenud hõimudel sugulustunne paremaks ja ülevaks tundeks, julgustajaks ja edasiviijaks. Nüüdsel kongressil, millest noorsugu elavalt osa võtma on kutsutud, pandagu seepärast tähele kõige väärtuslikumat: rahvaste vaimulaadide omapära, nende rahvuskunstide eriarenenud motiive. Võrreldagu, kuipalju oleme veel ühiselt häälestatud, aga ka, kuipalju on teistel kujunenud uusi, meile tundmatuid väärtuslikke ja neid iseloomustavaid jooni. Need on individuaalsed, rahvaste elujõu ja karakteri jooned, mille rohkus on igaühele neist uhkuseks. Noorsoole avaneb võimalus kongressi koosolekutele kuulama pääseda ja Eesti, Soome ja Ungari kunstide õhtuist „Estonias“ osa võtta.

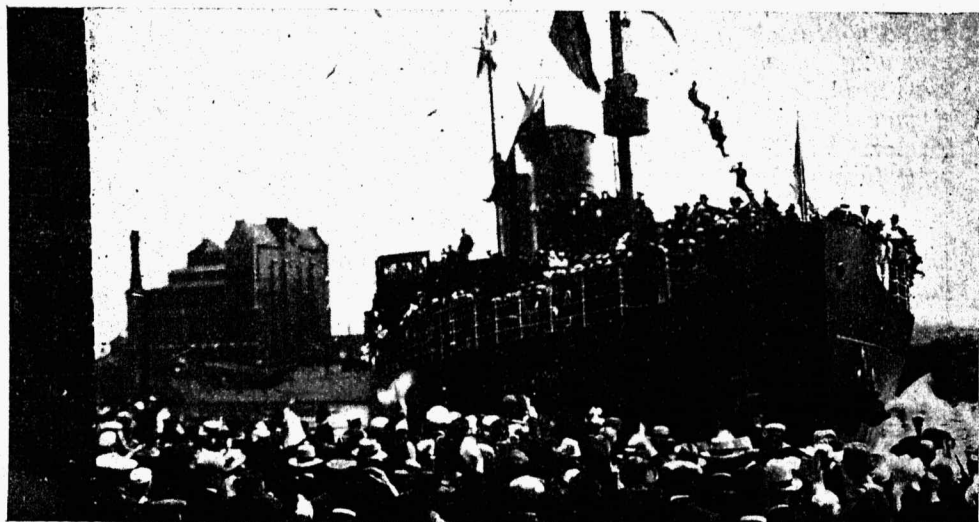
ESIMENE ÜHIS-SOOME KONGRESS HELSINGIS 1921. A. SUVEL.

K. Öunapuu.

Olles ühise Soome rahvarühma liikmed, tulles pikal ühisel rändamisel kaugelt Soome-Ugri rahvaste asupaigast, säältu poolt Viena iõge ja asudes nüüdsetele asupaikadele umbes poolteisttuhat aastat tagasi, on läänesoomlasedki aegapidi harunenud mitmeks rahvaks. Kuid üksteise keelest saavad nad veel osalt aru. Säilinud on nendel veel hõimtunne. Kui suuremad neist, soomlased ja eestlased, pärast maailmasõda vabaks said, ja kui meid ähvardas hädadoht, tulid Soome hõimrahva pojad, aetud hõimtundest, meile appi. 1919. a. suvel, kui Eesti õpetajad Tallinnas oma kongressi pidasid, käisid Eestil ja Eesti õpetajail külas umbes poolteisttuhat Soome õpetajat. See oli vennasrahva esimene suur külaskäik meile, see oli hõimõdede ja hõimvendade jälleenägemine pärast pikka, pikka lahusolekut. Noorsugu oli asunud sidemeid looma veel varem.

Kuid juba tunti vajadust anda külaskäikudele enam sisu, teha neid ühise töö, ühiste ülesannete lahendamise koosolekuteks. Mõned Eesti ja Soome õpetajad algatasid ühise kongressi mõtte ja tulid sügisel 1920 Helsingis uuesti kokku. Sellel koosolekul otsustati pidada ühis-Soome koolikongressi 20.—22. juunini 1921. a. Helsingis. Kuid nagu iseenesest muutus ühis-Soome kongress Soome-Ugri kongressiks sellega, et temast osa võtsid ka ungarlased. Neid ei olnud küll palju, sest kaugel maa ja raske aja pärast ei saanud paljud tulla. Kuid kõik viis ungarlast esinesid kõnedega.

Ühis-Soome esimest koolikongressi iseloomustab kõige paremini avamiskoosolek, mis peeti suures Nikolai kirikus ja millest päälle kongressi liigete võtsid osa Soome vabariigi president Kaarle Juho Ståhlberg abikaasaga, Soome

1500 Soome õpetajat jõuavad Tallinnasse „Väinämöisel“ („Suur Töll“) 1919. a. suvel.

valitsuse liikmed, välisriikide esitajad ja palju teisi külalisi. Tervituskõnede tuum oli — hõimlustunne. Kongressi korraldava päätoimkonna juhataja mag. Matti Pesonen — kelle poeg Lauri Eestile apnitudijate hulgas üks esimesist oli ja siin langes — avaldas oma soome- ja eestikeelses kõnes järgmist:

vat kindlat vennakätt Soome lahe tagant. Näen vaprat vennasrahvast Donau kaldalt tuliselt ühinevat meie käepigistusega. Näen Ingerit, Ida-Karjalat ja Sürjanit raugevat, kuid sama-kallist kätt ühinevat tervituseks. Mõnigi hõim puudub siit. Raputan siiski vaimus nende kätt. Südamest tere tulemast, kui teilegi korra ava-

Vabaks on saanud kaua kannatanud Eesti! Kalevipoja vaim on lõhkunud kütkestavad ahelad.

A. Weizenberg. Kalevipoeg.

— Koosolek, mida me avame, on Soome hõimude kevadilmutus. Meie päikesepaistelised rahvad hõimvendadest oleme juba heitnud eneselt talve hanged. Kevad teeb oma töö. Meie südameis on kevad. Voogavana kui Vuoksa või Emajõgi, Donau või Volga, näeme lainetavat Soome-Ugri rahvaste ühishinge.

Hõimvennad! Kevadised veed on ajanud teid meie kallile rannale. Tere tulemast! Näen innukasti sirutu-

nevad ukсед...

Eesti toimkonna juhataja G. Ollik tervitas kongressi järgmiste sõnadega:

— Sidemed, mis meid siia töid, ei ole lühikese aja sünnitus ega muutlikkude poliitiliste meeleolude tagajärg; meid tõi siia sugulustunne, mille iga määravad aastatuhanded. Oleme ühe tamme harud, kasvanud ühest juurest, mis ulatab kaugele ajaloo musta mulda, nii kaugele, et uurija

pilk ei jõua jälgida ta käiku, leida ta algust ega ürgasupaika. Laiaks on kasvanud tamme harud, kaugele paisatud üksteisest, aga kadunud ei ole sugulustunne: tamme lehtede kohinas kuulduvad ühised helid. Vaikseil päevil aimame lehtede kohinas Vanemuise kandle häält, kuulatame targa teadja laulusõnu, ja rind paisub rõõmus, sest tunneme meis helides esivanemate ühist pärandust. — Ka hädapäevad on meid ühendanud. Murepäevil on Eesti pöörnud abiotsiva pilgu oma vanema venna, Soome, poole, ja üle lahe on vend vennale sirutanud aitava käe. Maru, mi viimaseil aastail üle maade ja rahvaste mühanud, on kindlamiini ühendanud Eesti ja Soome. Meie mulda, mis nii rohkesti niisutatud meie esivanemate ja vendade verega, on kastnud Soome vendade veri... Maru murdis oksti tammet... Pisarsilmil saatsime lange-

nud kangelasi puhkama nende kodumaa mulda ja püha on meile see muld, mis neile annud viimase puhkepaiga. Eesti õpetajaskond Soome jõudes juhib oma esimesed sammud kangelaste kalmule ja soojas tänu-tundes paljastab pää nende mälestuseks...

Kui vahepeäl oli ette loetud Ungari õpetajate aadress kongressile, pidas Ungari lütseumi rektor dr. Aladár Bán järgmise kõne:

— Lugupeetud hõimud! Esimene sõna, mille ütlen teile, on tänu; tänu selle eest, et olete sõbralikult kut sunud meid, Ungari õpetajaid, sellele tähtsale koosolekule ja võimaldanud meile avaldada vendlustundeid selles arvukas kogus.

Teine sõna on tervitus. Meie toome südamlikumad tervitused Soome ja Eesti õpetajaile Ungari kultusministriilt, meie maa kogu õpetajaskonnalt, Petöfi ja Turani seltsi juhatu-

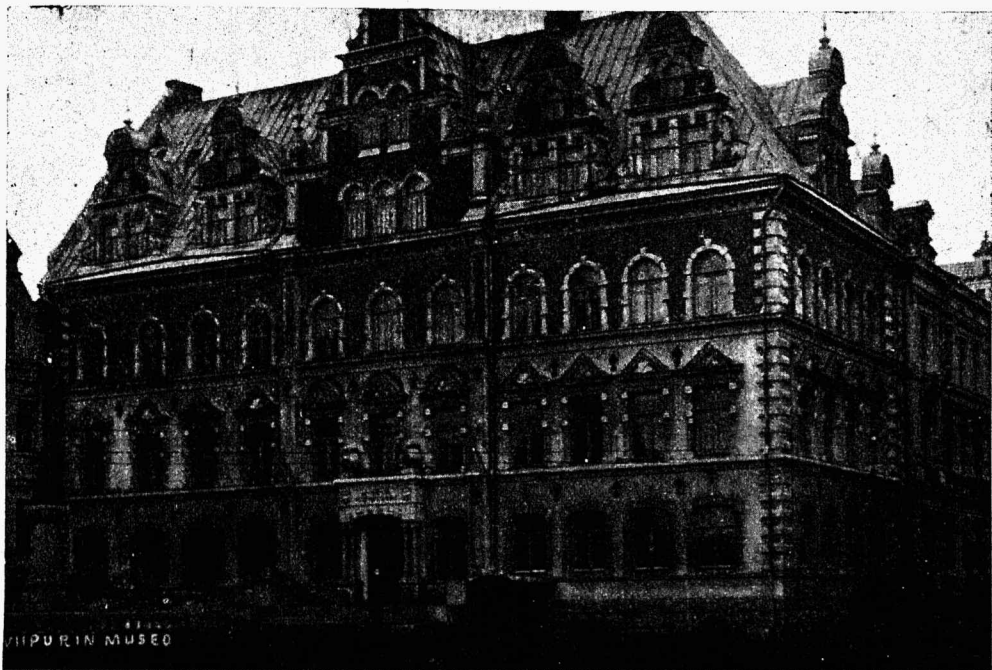

Gallén-Kallela: Võitlus Sampo pärast. Sepp Ilmarise taotud muinasveski-õnnerlistä pärast tekkis võitlus Põhjala emanda ja Väinämöise, Sampo rõõviija vahel. Sampo kukkus vette. Pildil vasakus alumises nurgas on Sampo näha.

selt, kes soojema armastusega mälestavad sugulasrahvaid ja nende saatust.

Kolmas sõna on rõõmust ja mu-
rest. Rõõmust, südame põhiast tõus-
vast rõõmust, et Soome ja Eesti pal-
jukannatanud rahvad on viimaks
saavutanud vabaduse kauaunistatud
aarde; murest meie Ungari rahva
saatuse pärast, kes ometi lohutust

kalju kitsast koopast, on uuelks kas-
vanud mahalõigatud jalg, uhkena
ratsukangelasena välgutab tema
imemõõka oma käes. Taeval sädeles
vabastatud Sampo ja tema valguses
loidab Kaleva mõök... ja Hungaria,
Euroopa vana pooldaja ida metsi-
kute vägede vastu, piinapingil maas
hüüab maailmisse meie luuletaja
Vörösmarti sõnul:

Viiburi muuseum.

leiab hõimlaste õnnes ja armastuses
meie vastu.

Kallid hõimud! Pika, visa töö tu-
lemusena olete saavutanud sihi, olete
päästnud kauapeidetud Sammo pi-
imeduse võimust, kuid mitte purusta-
tuna, nagu muiste Kaleva kangelase-
sed, vaid tervena, pillamatuna, et
teda jalgi enam ei riisu maailma tü-
rannid ega Manala võimud. Salapä-
rase Sammo mõistatus on seletatud:
vabaduse loitev täht on see, põhja-
tähe mõrsja, kelle sula ilu veetles
Kalevipojagi vanglast. Vabastatud
on juba kangelase vägev käsivars

Tuleb parem aeg veel,
Peab ju tulema,
Tõuseb härras palve
Huultelt tuhandeilt.

Dr. Bán lõpetas oma kõne soovi-
ga, et kongressist tulev põlv võiks
ütelda Kalevala lõppsõnadega:

Siita meil nüüd tee minekse,
Rada uusi rajanekse
Laiemaile lauljaile,
Rohkemaile lauludele
Noorusessa tõusevassa
Rahvaassa kasvavassa.

Ka vähemate hõimude — sürjanide,

Aino Kallas.

Soome tuntud kirjanik. Tema selged, aateliselt ning kunstiliselt väärtuslikud novellikogud „Mere tagant“ I ja II, „Võõras veri“, „Lahkuvate laevade linn“, „Ants Raudjalg“ ja kriitilised esseed „Tähelend“ ning „Noor-Eesti“ käsitavad Eesti elu ja Eesti kirjanudusliisi aineid. Soome-Eesti vaheline üksteise tundmaõppimine on nende töödega kunstilise teostamise leidnud. Pääle selle ilusa ülesande on nende tööde kunstiline väärtus nii suur, et nad ka väljamaal, Euroopa kunstitundjate juures suure lugupidamise on võitnud, kandes Eesti elust võetud ja Eesti rahvuslist joont iseloomustavaid aineid maailmakirjandusegi lauale. Proua Aino Kallas on meie Inglismaa saadiku Dr. O. Kallase abikaasa ja on mitmekordsete kirjanudusliste esinemistega Londonis ja Budapestis Eestile sääli lugupeetava nime aidanud luua. Meie noorsoole soovitame tutvuneda selle kirjaniku karske ja põhjamaalise omapärasusega võitva loominguga.

idakanjalaste ja ingerlaste esitajad töid kongressile tervitusi ja jutustasid oma rahvaste saatusest.

Kongressi osaks oli ka koolinäitus, millel olid esitatud õppevahen-

did ja Eesti, Soome ning Ungari kooliõpilaste tööd. Avatud kongressist osavõtjatele olid ka Soome kunstimuuseum Ateneum ja rahvamuuseum Kansallismuseo.

Kongressi tähtsamaks tulemuseks olid otsused, mis vastu võeti mag. Matti Pesose ettepanekul dr. Báni kõne põhjal. Dr. Bán avaldas oma kõne kokkuvõttes järgmist:

Kalevala ja Kalevipoeg on hästi tuntud Ungaris. Ungari rahvaluulet ei ole tõlgitud Soome ega Eesti keele. Tarvilik oleks mõne eestlase ja soomlase viibimine Ungaris kauemat aega, et tundma õppida Ungari keelt, rahvast, haridust ja rahvaluulet. Ungari luuleteosed tuleksid neil meestel tõlkida Soome ja Eesti keele Ungari kirjanikkude ja luuletajate abil.

Samuti tuleks Eesti, Soome ja Ungari kooli õpperaamatutes anda ruumi hõimrahvaste kirjandusele, rahvaluulele, rahva elule, kunstile ja teadusele. Iseäranis lugemikud ja ajalugu pidagu silmas hõimrahvaid.

Muuseumide varustamisel ja kunstnikkude välismaile saatmisel peetagu silmas hõimrahvaid.

Tuleks ka õpetajaid, professoreid ning kuulajaid vahetada nende maade vahel.

Need soovid leidsid üksmeelset kinnitamist kongressi otsuseis.

Alalise toimikonna liigeteks valiti: Ungarist dr. Bán ja prof. Zolnai, Eestist G. Ollik ja prof. Pöld, Soomest M. Pesonen ja A. Jotuni.

Kongressi otsustest on mitmed juha teostatud. Tartu ülikoolis on Soome ja Ungari keele lektoraadid. Pääle selle on Tartu ülikooli juure asutatud Ungari teaduslik instituut.

Kuuldavasti on ka Soome uutes lugemikkudes ja õpperaamatutes hõimrahvastele rohkem ruumi antud kui seni. Helsingi ülikoolis on avatud ka Eesti keele lektoraat. Pääle selle on dr. Bán mitmel puhul tutvustanud Eestit ja Soomet Ungaris kõnedega ja ajakirjanduses.

Soome ärkamisaja tähtsama tegelase ja teadlase

M. A. Castréni mõtteid.

Kui rahvas hellalt hoolitseb oma muinasvara ja ajaloolise arenemise eest, on see kindel tunnusmärk, et ta on üldiselt rikkumata, sest selles seisab tulevase edenemise kindlam pant. Sest kui rahvas tunnustab tänulikult seda pärandust, mis on saadud esiisadelt ja mida tuleb jätta vähendamata — küll aga suurendatultki — tulevatele põlvetele, näitab ta sellega, et tunneb isennast ja seda rada, mida mööda arenevad tuleviku teed.

Millise ime abil on suutnud Soome visadus võita kareda looduse ja muuta jääväljad haljateks nurmedeks? Millest tuleb, et Soome rahvas on sõjas osutatud mehisuse tõttu saanud nautida Euroopa lugupidamist? — See on kõik ja enamgi, mida võib nõuda rahvalt, kel on Soome rahva ainelised varad.

Olen otsustanud näidata Soome rahvale, et meie pole mingi maailmast ja maailma ajaloost eraldatud soorahvas, vaid, et oleme sugulas-suhteis kuuenda osaga inimkonnast.

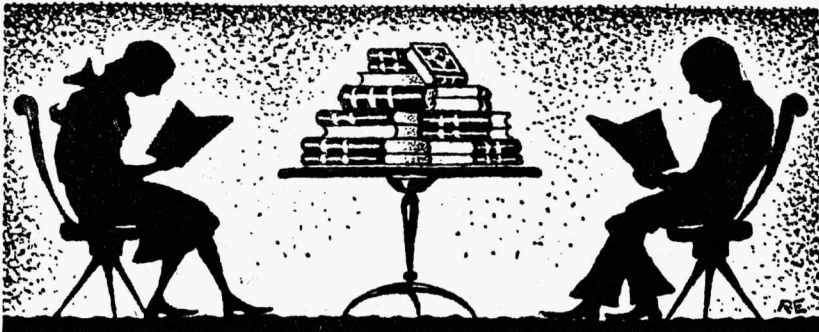
Kus igäiks teeb tööd enese ette ja oma pääd, sääl saadetakse vähe korda. Kuid kus on tuhandete ühine püüe, tõuseb vähese aja jooksul uhke ehitus.

Ei see ole kangelane, kes sööstub uisapäisa ja ennast ohjamata hetke pööritusel surma, vaid kangelane on see, kes võib tormata oma tunnetega võitlusse ega kaota hetkekski enesevalitsemist. Sarnane oli soomlaste kangelaslikkus muiste.

Noortes on ärganud isamaalised harrastused. Neid tuleb õhutada ja hoida kõdunemast.

Isamaaarmastust tuleb meil hoida ja kaitsta. Igäihel meist tuleb töötada oma jõu kohaselt ja Jumal ei jäta meid maha.

Kes poleks nooruse vaimustuses valmis ohverdama oma aadete hääks isegi elu!

ALEKSIS KIVI.

Tema suurteose „Seitsme venna“ Eesti keeles ilmumise puhul.

A. Roose.

Aleksis Kivi on üks neist vähestest Soome kirjanikest, kes on saavutanud tähelepanu ka välismail, ja seda päämiselt oma suure romaani „Seitsme venna“ tõttu, mis äsja ilmus ka Eesti keeles Friedebert Tuglase soliidses tõlkes.

„Seitse venna“ on läbi ja läbi humoristlik teos, mille tõttu ta kuulubki maailmakirjanduse hulka. Aleksis Kivi on saavutanud sellega väärilise koha maailma kirjanduse suurte humoristide Cervantese, Switti, de Costeri ja Googoli kõrval.

„Seitsme venna“ keel on äärmiselt omapärane ja seepärast teise keele tõlkimiseks

A. Kivi.

väga raske. Juba eestikeelse tõlke valmistamine on võtnud Fr. Tuglasel pooltoosinat aastaid aega. Alles nüüd on omanud Eesti kirjandus selle väärtusliku teose, mille tõlge oleks uhkuseks iga rahva kirjandusele.

Aleksis Kivi aga, selle teose looja, elas ja suri varjus, nagu ütleb ilusasti Fr. Tuglas. Aleksis Kivi elulugu on paremaks tunnuks looja kunstniku traagikast. Ta sündis 10. oktoobril 1834. Nurmijärvel, Palajõe külas. Tema isa oli siin rätsepaks. Neli venda olid Aleksisest vanemad, kuma temast noorem oli üks õde. Aleksise isa oli oma koolihariduse saanud Helsingis, sellepärast oli ta laiema silmaringiga, kui ümberkaudsed talunikud ja käsitöölised. Isa ja kogu perekond oskas Rootsi keelt, aga kodukeelena tarvitati ometi Soome keelt.

Palajõe küla on esimene, mille kohtab matkaja, tulles Tuusulast Nurmijärve piirkonna poole. Paremalt pool teed asus kolmveerand aastasada tagasi kolmekordne

elukoone, mis tehti hiljem madalamaks ja muudeti kauplusruumideks — siin oli Aleksis Kivi lapsepõlve kodu. Siin on ta mööda saatnud oma ainukesed muretumad lapsepõlve päevad. Paremad mälestused säilisid Kivil sellest ajast ja kohast.

Kirjutamise õppis Aleksis isalt, kuna lugemise võis õmandada rändavalt kooliõpetajalt. 1847. a. saadeti Kivi esimene kord kooli — Helsingisse. Ta vanemad olid mõlemad kindlal arvamisel, et nooremat poega tuleb koolitada, kuid kummalgi olid isearvamised poja tulevase ameti kohta. Ema kui jumalakartlik ja usklik inimene soovis, et saaks ta Aleksisest kirikhärra, kuid isa kui ilmalik inimene ja joodik seletas, et Aleksis kirikhärra kohale ei kõlba, temast peab saama rätsepp nagu temagi. Aeg aga näitas, et Aleksisest ei saanud kirikhärra, ei rätsepp ega miski muu, vaid luuletaja, kelleks ta oli sündinud.

Et Kivi vanemad olid kehvad inimesed ja neil terve kari lapsi toita, ei võinud noorem kooliskäija poeg alati korraliku köhutäie ega riide pääle mõteldagi. Ta sai tunda oma kooliajal rohkesti nälga ja külma. Kodust pidi talle järele toodama toiduvara, kuid läkitused olid õige harvad, sageli ei saanud ta muud kui kuiva leiba. Kehv toit ja viletsad riided ei jätnud avaldamata mõju ta tervise pääle. Ning sellest ajast alates valdavad teda tihti haiguse hood.

Lahikudes 1852. a. sügisel koolist, katsus Kivi täiendada oma puudulikuks jäänud haridust iseõppimise teel. Aastal 1855 oli ta katsunud üliõpilaseksami sooritada, kuid see äpardus. Alles kaks aastat hiljem, sügisel 1857. a. õnnestus tal eksami sooritamine. Kuid ülikoolis ei saanud Kivi peaaegu midagi õppida. Suurem jagu aega puudus ta loenguilt, osalt haiguste tõttu, osalt ainelistel põhjustel.

Kooli vaheaegadel ja üliõpilaspõlve esimestel aastatel viibis Kivi õige sageli kodus vanemate juures. Teda valdas sel ajal igatus üksilduse järele. Talle meeldis mööda metsi hulkuda, küttida ja looduse avaldusi vaadelda. Tema kodukoha lähedal oleva jõe kose kaldale tegi ta lehtmaja, kus istus mõteldes ja unistades. Pea oli ta kala- ja vähjapiüügil, pea veeretis kivikesi kose va-

A. Gallén-Kallela. Seitsme venna võitlus karuga.

langusse, kuulates selle salapärase kohinat. Nende koolivaheaegadesse kuulub ka see ajajärk, kus ta õppis tundma ja armastama seda rahvast, kelle laps ta oli ning keda kujutas hiljem oma teostes nii meisterlikult.

Siin õppis ta armastama ka kodumaa loodust, mida ta hiljem oma teostes nii tõetruult ja kujukalt on maalinud, iseäranis jällegi romaanis „Seitse venda“.

Viis aastat käis Kivi ülikoolis, kuid ei

õppinud sääl midagi. Ta lahkus säält pea-aegu niisama targalt, nagu oli sinna läinud. Mitte ühtki eksami ei saanud ta sooritada, rääkimata kandidaadi eksamist, millest unistas. Kivi kui luuletaja ei suutnud tajuda kuivi teaduse fakte. Selle asemel uuris ta hoolega vanema ja uuema aja luuletajaid. Luges rootsikeelses tõlkes Homeroost, Thukididest, Dantet, Ossiani j. t. Daani keelest võis tutvuda Hollbergi, Hertsi, Ochenschlägeri ja teistega. Tema armsamad raamatud olid: „Kalevala“, Shakespeari draamad ja „Don Quijote“, mida ta aegajalt ikka jälle luges. Sellepärast oskas ta oma lektüüri kohati pääst. Ta lugemise viisi kohta teatakse rääkida, et ta lugenud pikkamisi, iga sõna tarvilikult rõhutades, lugenud meeldivama raamatu korruga kaanest kaaneni läbi.

Mis puutub üldiselt Kivi iseloomusse, siis onnud see tagasihoidlik, seltskonda põlgav. Talle ei meeldinud elu üliõpilaste seltsides, mis muretu, prassiv ning pillav. Ta ütles olevat enesel paremaid ajaviiteid, ja need olid kahtlemata lugemine ja kirjutamine. Selletõttu ei onnud tal sõpru just kuigi palju. Sellepääle vaatamata pani ta hoolsalt elu tähele, eriti mis puutus maa-rahva elusse ja ta humoorisse. Koomiliste momentide tähelepanemiseks oli tal tabav silm. Oma soovide ja tahtmiste poolest oli ta vähesega leppiv. Oma kavatsusist ja mõtetest kõneles ta teistele harva, kui lausufki midagi, siis tagasihoidlikult ja alandlikult. Ta ei tahtnud ülistamist, ei tahtnud et teda Kiviks kutsuti, vaid et teda ainult Stenvalliks nimetataks. (Kivi oli ainult ta kirjanduslik varjunimi.)

Teisi toetama oli Kivi iseäranis helde, kerjajale andis kas või viimase raha taskust.

Kivi pääle ei avaldanud väliselt keegi nii suurt mõju, kui suurmeelne ja hääsüdamlik naine — neiu Charlotte Lönnqwist. See naine, rahvuse poolest rootslane, muretsetes õelikult seitse aastat Kivi eest, andes talle oma majas ülalpidamise ja ulu-aluse. Selle juures kirjutas Kivi ka pea-aegu kõik oma teosed aastate 1864. kuni 1871. vahel.

Igavad, üksluised ja viletsad olid Kivi „õppimisaastad“, aga veel viletsamaks ja raskemaks muutus ta elu viimastel aastatel enne surma. Vaimline korratus võttis võimust Kivi üle, tuli loobuda igasugusest tööst. Ta viidi Helsingi haigemajja lootusega, et terveneb, aga arstid tunnustasid Kivi parandamatuks vaimuhaigeks. Pea lasti Kivi haigemajast välja, ning viimased elupäevad veetis ta oma venna juures Tuusulas, kus ta ka suri 31. detsembril 1872. — ükski, mahajäetuna, mitte ainustki inimest pole viibinud sellal kodus. Nii suri mees, kes oli annud võib olla Soome kirjandusele rohkem kui keegi teine.

Aleksis Kivi esimene trükist ilmunud töö „Kullervo“ sündis Soome kirjanduse seltsi poolt väljakuulutatud näidendite võistluse tõttu. Kivi meelitas võib olla võistluste rahaline auhind ja sellepärast kirjutab ta seks puluks oma esimese, Kalevala-ainelise tragöödia. Ning Soome kirjanduse selts tunnustas Kivi „Kullervo“ auhinna väärseks, hoolimata selle puudustest. Trükki pääsis see näidend alles viis aastat hiljem, 1864. a.

Sama aasta lõpul ilmus Kivilt ka komöödia „Nummisiuutarit“ (Nõmmekingsepad), kus pakub Kivi meisterlikul humooril pildi Edela-Häme rahvaelust ja Nõmmekingsepa Esko äpardunud kosjareisist. Nüüd on saanud „Nõmme kingsepad“ Soome näitelavadel meeldivamaks tükiks ning on esinenud Eestiski suure eduga.

Aastal 1866 ilmus Kivilt luuletuskogu „Kalevvala“, mis on ainuke Kivi loominguus. See sisaldab nii lüürilisi kui eepilisi luuletusi. Samal aastal ilmus veel väike ülevaatuseline lustmäng „Kihlaus“ (Kihlus), selle järele veel teised vähemad romantilised ja idüllilised näendidid „Karkurit“ (Jooksikud) 1867, „Yö ja päivä“ (Õö ja päev) 1867, „Lea“, 1869, ning suur romaan „Seitsemän veljestä“ (Seitse venda) 1870. Viimane töö, mille lõpetamist takistasid juba kirjaniku vaimlised korratused, oli näidend „Margareta“, ilmunud 1871.

(Järgneb.)

Jaanus Kangelane.*)

Katkendid Petöfi Sandori poemist.

Tõlk. J. Jaik.

VI.

Maale kaugele ju Jantsi säadis
sammu,
Oli röövlipesa unustet ju ammu.
Korra juhusele rada vastu viis tad --
Särasid eel päikses sõjariistad.

Neis husaare vahvaid Jantsi tundis
ära,

Sõjariistel helkis päiksesära,
Puristasid ratsud, rasked jäljed jäid,
Uhkelakalised hobud raputasid päid.

Jantsi nende juure ruttas innus,
Vaevalt püsis süda temal rinnus.
Mõtles: „Kasavõet oh saaks ka mina,
Kenaim elada on sõdurina.“

Kui ju said husaarid Jantsi lähedale,
Salga ülem naljaks ütles talle:

„Noormees, omast pääst nii üle astud
pea,
Miks nii kurvalt teda järel vead?“

Ohates ent Jantsi ütles vastusena:
„Koduta siin ilmas olen mina . . .
Teile aga suudaks kasu saata —
Päikselegi suudan julgelt silma vaata.“

Ütles ülem: „Mõtles, läheme me
vennas,

Veresauna, mitte löbustama ennast.)
Türgi pääletung on Prantsusmaale äge,
Abiks prantslastele viin ma sõjaväge“.

„Pole tunnud suuremat ma iha, —
Olla sadulas ja kõikuda säääl üha.
Kui ei söö mind sõda, kurbus teeb siis

seda,
Oh, kuis sõtta igatseb mu süda!

Tänini saand sõita ainult eeslittega
Lamburelu mulle võimaldas vaid seda.
Ratsutuskirg täidab südant, igat soont
Vaid magjari jaoks on hobu Jumal
loond!“

Noorus-teguhimu tema sõnus oli,
Selgemalt ent rääkis tema silmatuli.
See kõik päälikule meeldis väga —
Jantsi võttis kaasa ta husaaridega.

Kellel kannel heliseks nii käes,
Nagu Jantsi süda punapäiksteväes!
Kuis end posumendi riides tundis tema,
Haljast mõõka nähes küljel sädelema!

Vägev hobu hüppas taeva alla,
Jantsi kui sai pannud sadulasse jala,
Ent ta sadulas säääl kindlalt istus nii,
Et maailma ots tad sääält ei ära vii.

Jantsist kaashusaarid aiva üllatusid,
Tema jõust ja ilust imestusid.

Kus nad eal käisid, ööd kus mööda
saatsid —

Ärasõidul neid nuttes järel vaatsid.

Kuid mis Jantsi nende puhul tegi . . ?
Ei, neist Jantsile ei meeldind keegi,
Ehk küll läbi käis ta paljuist maist —
Ilusat kui Ilnjo ta ei leidnud naist.

VII

— — — — —
— — — — —

VIII.

Nägid tatarimaa mägesid ja orge
Viimast korda läbi pilve kõrge.

Ju Itaaliast nad läbi teel, —
Rosmariini metsad laiusivad eel,

Säält husaaridest võib jutusta vaid
seda,

Kuidas võitlema nad pidid pakasega,
Sest et ränk Itaalias on tali —
Kõikjal libe jää ja lumesadu vali.

Tugev ent magyar ei kergelt lange,
Võitsid tormi nad ja külma kange.
Et ei oleks võimu külmal kurjal,
Omi hobuseid nad kandsid omal turjal.

*) Jaanus Kangelane — Janos Vitez — on Petöfi pikem muinasjutulaadiline poeem. Sisu on fantaasiarikas, kiirgav ja rahvalik naiiv kui muinasjutt kunagi. Vaene lambur laseb oma kallimat kohates huntidel karjale kahju teha ja põgeneb. Saab sõjameheks ja tõuseb vahvuse pärast suure au sisse. Tagasitülles on ta Ilonka surnud. Meeleheitel algab Jaanus uuesti võitluse, kuid juba vaimude ja üleloomuliste jõududega ja leiab viimaks Ilonka Imede saarelt, kus Ilonka roosiks muutunud olles teda ootas. Esitetud katkend kujutab Jantsi husaariks saamist ja sõjateed Prantsusmaale.

U N G A R I.

Kultuuriline ülevaade.

„Vikerkaarele“ kirjutanud dr. E. Virányi, Ungari keele lektor Tartu ülikoolis.

1. Kirjandus.

Ungari rahva kultuuri arenemist võib selgelt järgida vanemast ajast tänapäevani. Keel on peegel, mis näitab võõraid ja rahvuslikke kultuurinähtusi.

Vaneim sõnavara väidab, et ungarlased esialgu, Soome-Ugri ajal, olid rändav rahvas, kes elas kalapüügist ja karjakasvatamisest. Ugri ajal, mil ainult nüüdsed ungarlased, voguulid ja ostjakid, koos elasid, tunti neld kui häid ratsanikke. Selle järele eraldusid ungarlased (ugrialased) teistest rahvuskondadest ja elasid omaette, kuni nemad umbes 1200—1300 aasta eest Türgi tshuvasside valitsuse alla langesid ja nendega peagi segunedes sai ajaloos tuntud rahvas — magyarid. (Tshuvassid on nüüdsete, täitsa slaavistanud bolgaarlaste esivanemad.)

Kultuurilisest seisukohast vaadeldes oli mõju, mis türklastest tshuvassid ugrialastele avaldasid, väga tähtis. Ammu enne ugrialasi olid tshuvass- ehk bolgaartürklaste tutvunenud kõrgestiarenenud Persia kultuuriga. Magyarid asusid põllutööle.

See kõik selgub kahtlemata laenusõnust, mis Soome-Ugri võrsunud Ungari algkeel-lesse tekkisid.

Mõiste Jumalast oli ungarlastel kaunis

puhas. Nad kummardasid üht jumalat, pääle teda austasid nad aga ka taevast, maad, tuld ja tuult. Nende preestrid (táltoš nimega), shamaanid, pidasid allikatel või sügavas metsas jumalateenistusi, kusjuures alati ohverdati lumivalge hobune. Paganlised ungarlased uskusid elusse pärast surma. Nende arvates pidid tapetud vaenlased teises maailmas neid teenima, seepärast maeti ka sõdur hobusel ja sõjamundris.

Nad laulsid sõja-, surma- ja usulaulusid, nähtavasti on naised ka armastuslaulusid laulnud. Esimesed luuletajad olid preestrid. Perekonnaelu hoiti puhtaks ja pühaks, seda võib ungarlaste juures tähele panna esivanematest tänapäevani.

Pärast vürst Arpádi võidurikkaid sõjakäike Euroopasse, kajastub esimesel aastajal Ungari kultuuris kokkupuutumine Slaavi, Germaani ja Romaani rahvatõugudega. See lõpeb ristiusu vastuvõtmisega umbes 1000 aastat p. K. püha kuninga Stefani valitsuse ajal. Möödas on paganlik aeg! Võõrad Slaavi, Germaani ja Romaani preestrid hävitavad kõik esivanemate usutunnismärgid. Ungari rahva kultuur ühineb lääneeurooplaste omaga ning keel osutab selgesti, mis rahvustega nad kokku puutusid. Slaavi, Saksa, Itaalia ja Prantsuse rahvalt

õppisid ungarlased agarasti põllu- ja käsitööd kui ka kaubandust. Nendelt rahvustelt omandatud laensõnad kui ka pääasjalikult Ladina keel, mis katoliigiusu tõttu oli väga laiali lagunenud, mõjusid kaasa vaimlise kultuuri laienemisele. Aastast 1000 reformatsioonini valitseb Ungari vaimlises kultuuris vali keskaegne katoliigi maailmavaade. Ehitatakse kirikuid ja koole linnades ja küladel. Neis õpetatakse „Seitse vaba kunsti“ — toleaeagne haridus vastab umbes meie keskkoolile. XIII aastasajas asutati kõrgem kool usu- ja õigusteadusele; kahjuks põles see maha ning ei jõudnud areneda ülikooliks. 1376. aastal annetas kuningas Ludvig Suur Pécs'i linnale ülikooli, mille paavst kinnitas ja õnnistas ja mis töötas 1526. aastani. Selle ülikooli professorid ja õpilased astusid välja türklaste vastu ja surid kangelasena Mohács'i lahingus. Veel kaht ülikooli vaja mainida, mis tol ajal ellu kutsuti, ja sõdade tõttu vaid lühikest aega töötasid. Kuningas Mathias Corvin kavatses ehitada oma kuningapalee kõrvale Buda's terve ülikoolilinna. Sel ajal tõusis renaissance'i eos ja ka see vaotas oma jäljed Ungari kultuurelusse. Janus Pannonius, üks anderikkamaist luuletajaist, kirjutas ladinakeelseid luuletusi. Mathias'i õukonda kuulusid: ajalookirjanikud, luuletajad, maalikunstnikud ja arhitektid. Kuningas omas kuulsa raamatukogu 50.000 raamatuga, mis oli ilus arv tol ajal. Kahjuks on tänapäev ainult 130 eht Corvina koodeksi alal hoidunud. Esimene trükikoda säeti sisse Buda's aastal 1473, järjekorralt oli Ungari Euroopas 7-mes maa trükikoja omamises.

Kõrgeimaks kultuurikandjaks jäi ikka veel Ladina keel, suuremalt jaolt kiriklises suhtes. Rahvuslisest seisukohast vaadeldes võib tähtsamaks teoseks nimetada Ungari tundmustega Ladina keeles kirjutatud kaks kroonikat, mis sisaldavad Ungari rahva ajalugu.

Esimene autor Anonymus (Nimeta), elas 1200. a. ümber, jutustab ungarlaste asupaiga omandamisest. Teine, magister Simon Kézai, kirjutab hunnide ja magyaride ajaloost 1272. aastani. (Tema arvamisel on hunnid ja magyarid üks rahvas ja Arpád Atlla pojapoeg.).

Balatoni järv.

Rikkalikult piltidega ilustatud on „Vlini pildikroonika“ XIV aastasajast ja Thuróczy ja Bonfini (itaallane) kirjutatud kaunis ladinakeelne ajalugu. Mõlemad kuulusid Mathias'e õukonda. Õigupoolest on kolm esimest kroonikat muinasjutud, kuigi nad sisaldavad palju tähtsamaid ajaloo-fakte. Muinaslood kandsid edasi põlvest põlveni esivanemate paganlikku ajalugu, mis teises kujus oleks pärast ristiusu vastuvõtmist hävitusele määratud.

Ehk tundubki seepärast neis niivõrd sügav omapärasus, et need vanad ladinakeelised kroonikad Ungari rahvuskirjandusse liideti.

Pääle Ladina kultuuri elas ja arenes ikka iseseisvamalt noor Ungari kirjandus ja kultuur. Arpád kuninga õukonnas oli lauljaid ja viiulimängijaid, kes Ungari laulukunstile aluse panid. Neile annetati külad elamiseks ning nende nimed on alal hoidunud dokumentides. Ungarlased omavad XIII aastasaja algusest esimese puhtas Ungari keeles kirjutatud pikema matusekõne (vaneim mälestusmärk Soome-Ugri keeles üldse). Nii kõlas Ungari keel 700 aasta eest, iga ungarlane võib tänagi seda raskuseta lugeda ja mõista.

XIII aastasajal võrsus ka nõndanimeta-

dustes, kunstis ja ilukirjanduses. XVI aastasada oli viimaks lunastajaks Ladina keele ikkest. Ilmuvad piibli tõlked, pareim neist Károli-piibel 1590. a., protestantlises ilmas on see tänini tarvitusel. Katoliiklased tõlkisid piibli 40 aastat hiljem. Salmid, kirikulaulud, piiblilood salmides, üldse vaimulik kirjandus ilmub Ungari keeles XVI a.-s.

Aga ka uut arendusvoolu ja ilmalikku kirjandust ei saa alla suruda. Algab võitlus vaimulik-teadusliku ja puhtkunstilise, ilmaliku, kauni kirjanduse vahel. Veel on olemas kroonik, nagu Sebastian Tinódy, kes mööda riiki ümber rändab ja

Ungari küla.

tud „kloostrikirjandus“. Agarad nunnad ja mungad kopeerisid pühade legende, salme, palveid ja laule Neitsist Mariast. See eelreformatsiooniline kogu Ungari luuletusi on nüüd välja antud 15 raamatus. Ilusamad legendid on: „Margarete legend“, Ungari kuninga Béla IV tütrest (13. aastasajal) ja „Legend püha Katarinast Aleksandrias“, salmides üle 4000 rea. Ilusamate hulka kuuluvad vanadele kuningatele pühendatud luuletused, samuti Neitsi Mariale, kus patriootiline mõte seisab usulisega kokkukõlas.

Reformatsiooniga tulevad suured muudatused Ungari kultuurarenemises. Ladina keel jääb kõrvale ja Ungari keel võidab ikka rohkem pinda kirjanduses. Peab küll veel 300 aastat ootama, enne kui valitsuse poolt lubatakse vabalt tarvitada Ungari keelt tea-

Ungari-Türgi sõdade üle teateid korjab, neid ümber töötab ja oma töid siis kindlustes ja sõjalaagrites kas sõduritele või suurtele isandatele ette kannab. Tinódy ise ei ole veel luuletaja, kuid ungarikeelne eepiline kirjandus on igatahes temaga algatatud, mis nüüd keskaja ladinakeelse kroonika asemele asub. Ta laseb juba, nagu muudki tolleaegsed kirjamehed, oma töid trükkida. Tänu sellele, ei oma mitte ainult kloostrid ja eraraamatukogud ilmuvate raamatute käsikirju, vaid ka laialdasemad rahvahulgad tutvunevad nendega, ja selle tagajärjel saab rahvas uuema kultuuri osaliseks. Keskajal võis ainult väike rahvahulgakene kultuurikandjaks olla, kuid usupuhastusega oli see tervele rahvale võimaldatud.

XVI aastasajal ilmub ka täitsa uut laadi

Küla tüüa.

luuletaja: Valentin Balassi. (1551—1594). Tema on esimene ungarlaste armsama ja väärilisema kirjanduse liigi, nimelt Ungari lüürika laitmatu esitaja. Balassi on ühtlasi sõjamees ja luuletaja. Häa haridusega, rikas aristokraat, tuleb tal aga oma vaenlaste poolt nii palju kannatada, et need mured ja vaevad temas luuletaja äratavad. Ta armastuslaulud (Coella-laulud), ta isamaalised ja vaimlikud luuletused, samuti ta

sõdurilaulud ilmutavad meile teda ja ta ajajärku. Ta on esimene Ungari luuletaja, kelle nimi igavesti oma rahva suus elama jääb.

XVII aastasajal on suure tähendusega Ungari vaimlises elus n. n. vastuuspuhastus, rahva uuesti katoliigi usku tagasipööramine. Katoliikline mõjutamine muutub valjemaks. Palju avatakse sel ajal protestantlaste poolt koole ja trükkikodasid; kuid ka

katoliiklased ei jää neist maha ja pääle muu avavad veel mungaordud omad ülihääd koolid, mis protestantlaste pedagoogiliste uuenduste tõttu veelgi tublinevad. Isegi katoliiklaste juht, kardinaal Peeter Pázmány asutab 1635. aastal Nagyszombati linnas ülikooli ja säeb ta jesuiitide juhatuses alla. Sellest on välja kujunenud praegune Budapesti ülikool. Ka protestantlastel on hulk häid kolleegiume, mis niihästi õigusteaduses kui ka filosoofias ja usuteaduses kõrgemat haridust jagavad. Ühest niisugusest

juht ja ühtlasi ka suur luuletaja Nicolaus Zrínyi (1620—1664). Tema suurim teos on kangelasepos 15 laulus „Szigetvari piiramine“. Siin peegelduvad võitlused ungarlaste ja türklaste vahel (milles tema ise hiilgavat osa etendas). Siin jutustab ta, kuidas ta vanaisa, kelle nime ta kannab, 1556. aastal kaitseb Szigetvari kindlust sultan Szolimani eest ja sureb kangelasena. Kui Ungari rahvas Jumalat uskuvat ja oma isamaad armastavat, siis võivat ta parema tuleviku pääle loota: vabanemise pääle

Lambakarjus.

kolleegiumist on võrsunud teine Ungari ülikool Debreceni linnas.

XVII aastasaja esimesel poolel on kardinaal Pázmány vaimlise elu tähtsam juht. Suurepärase jutlustajana, kelle mõju vastu ei jõua võidelda protestantlased, läheb tal korda hulka rahvast jälle katoliigi usku tuua. Tema kirjutab Ungari keeles tolleaegse kirjanduse ja vaimuelu tähtsa dokumenti, teose, „Jumaliku tõe poole viiv teejuht“. Üks Saksa ülikooli professor peab kümme aastat töötama, enne kui ta Pázmány teose pääle (mis ka Ladina keele tõlgitud) midagi vastata võib.

Pääle tema kuulub selle aastasaja tähtsamate meeste hulka suur riigimees, väe-

Türgi ikkest. Niisugune põhimõte on sellel teosel, Ungari parimal eeposel XIX aastasajani, kuni Ungari kirjanduses uued väljapaistvad teosed esile kerkivad. Zrínyi proosateosed on ühtlasi tähtsad ja väärtuslikud. Neist õpime meest tundma, kelle põhimõtteks oli: kõigepäält isamaa!

Ta kõrval on tähtis veel eepiline kirjanik Stefan Gyöngyösy, (1625—1704), kes armastus- ja aristokratlike abielu juttu kirjutas, silmapaistev oma lüürilise tunderlikkusega ja Greeka-Rooma mütoloožiast võetud kaunistustega. Ta värsimõõt on täiuslik ja valitses kaua luulelmas. Lüürikas vaja sest ajast nimetada n. n. „Kuruk-laule“, milles esinevad vabadusvõitlejate Thököly

ja Rákóczy võitlused ja rõõmud, mured ja vaevad. Rákóczy laul kujutab väga karakteriseerivalt noid aegu. Samal ajal on sündinud ka tuntud temperamendikas ja traagilisi kahtluseid ilmutav Ungari natsionaalmarss: Rákóczy-Marss.

XVIII aastasajal uinub Ungari vaimuelu. Ta on väsinud usupuhastuse sõdadest, ta jääb Ladina ja Saksa kirjandusest täitsa taha, mis nüüd uuesti ellu ärkavad. Ainult

kaugel, Maramaro-mere kaldal, töötab üks noormees raugaeani oma vaimurikka, stiililiselt puhta teose kallal „Türgimaa kirjad“, see on Kelemen Mikes (1690—1761). Riigis on veel olemas väike vägi ärkvelolijaid. 1772. aastal ilmub Georg Bessenyei'lt väike kurbmäng. Sellega algab uus vaimuelu Ungaris.

(Järgneb.)

PÜHA TEHVANI KROON.

M. R.

õigist vana Ungari riigi varandusist oli tähtsam püha Tehvani kroon, mille paavst Sylvester II aastal 1000 oli kinkinud esimesele Ungari kuningale Tehvanile ja millega nim. kuningas krooniti Püha Neitsi kirikus Alba Regalis (Veissenburis), sääl krooniti kõik pärastisedki Ungari kuningad sama krooniga, sest Ungari rahvas ei tunnustanud seda oma sääduslikuks kuningaks, kes oli kroonitud mõne muu krooniga.

Ungari oli omal ajal õige laialdane riik. Teda piirasid Poola, Böömi, Austria ja Türgi riigid, igatiüks neist himustas Ungarit omale. Sellest tekkisid alalised sõjad ja võitlused.

Aastal 1439 suri Austria hertsog Albreht II, kes oli abielus Salksa keisri, Böömi ja Ungari kuninga tütre Elisabetiga, ning Sigismundi surma järele oli Albreht naise pärandusõi-

guse tõttu saanud Ungari kuningaks. Kuningapaaril oli ainult üks laps — nelja-aastane tütar. Osa ungarlasi tegi nüüd Poola kuningale Vladislavile ettepaneku kosida lese kuninganna ja saada selkombel Ungari kuningaks. Kuninganna aga ei tahtnud sugugi Vladislavile minna. Tal oli lootus veel last ilmale tuua ja kui see peaks olema poeg, ei tahtnud ta selle õigust Ungari krooni pääle mingil tingimisel lasta kaduma minna. Ta otsustas peita püha Tehvani krooni, et Poola kuningat ei saaks kroonida sellega ega keegi ungarlastest ei tunnustaks teda oma kuningaks.

Kuninganna teenijate hulgas oli ustav naisterahvas, proua Helene Kottener, väikese printsessi Elisabeti hoidja. Sellele rääkis kuninganna oma kavatsusest: viia püha Tehvani krooni kuhugile kindlasse kohta, kust Poola kuninga poolehoidjad seda kätte ei saaks. Armastusest isamaa

Ungari kuninganna Elisabeth ja väikene Ladislaus.

ja lugupidamisest oma kuninganna vastu võttis Helene selle ülesande oma pääle, ehk ta küll teadis kui hädadohtlik see oli. Helene ise kirjutab sellest: „Kuninganna kavatsus oli hulljulge ja kardetav, niihästi talle enesele, ta lastele kui minule, kuid mulle näis, et ülesandest keeldudes oleksin süüdlane Jumala, iseenese ja inimeste ees. Võtsin kindlasti nõuks seda läbi viia ja palusin vaid anda ustava abilise.“ Kuninganna oli nõus, aga esimene, kellele proua Kottener asja usaldas, keegi vana kroaatlane, kahvatas hirmu pärast ja ei näidanud päle seda enam nägugi. Kuninganna oli kaua rahutu, et niisugune argpüks oli saanud teada saladuse. Varsi leidis aga julgem abiline, keegi Ungari aadelimees, kelle nimi aga on kirjutatud Helene kirjas nii segaselt, et sellest kuidagi aru ei saa.

Krooni hoiti Plintenburis*), mingis võlvialuses, kastikeses, mis oli asetatud teise, suuremasse kasti ja kinni mitme pitsatiga. Linnapäälükuks oli kuninganna sugulane, Ladislav von Gara, kes oli krooni hoidmise usaldanud kellelegile krahvile, see oli endale magamistoaks võtnud selle toa, kust viis ikäik teatud võlvialusesse.

Kuninganna asus nüüd elama Komornisse, kus linnapääks oli temale truu krahv Ulrik von Eily. Kaasa võttis ta oma väikese tütrekese, Helene Kotteneri ja veel paar ustavat õuedaami. Mõne aja pärast sõitis Helene Kottener Vissegradi, säält järele tooma muid õuedaame ja mõnesuguseid tarvikikke asju. Oli kevadepoolne tali ja lumi alles maas, nii et daamid sõitsid reega.

Õhtul Vissegradi jõudes kuulsid nad, et krahv oli haigeks jäänud ja ei maganud selles toas, kust võlvialusesse pääsis. See tuba anti nüüd õuedaamidele tarvitada, säält pakkisid nad kaasavõetavaid asju, missugune toimetus kestis hilja õhtuni. Viimaks oldi selléga valmis ja mindi puhkama. Öösel läks Helene oma abilisega ja ühe vana, truu teenija seltsis võlvialusesse, et säält krooni välja tuua. Vahaküünalde väriseval valgusel, hirmuvärinaga südames murdsid nad lahti võlvialusesse viiva ukse pitsati, avasid luku ja hiilisid edasi. Säält oli veel mitugi pitsatit ja lukku avada ja kolinast, mis sellest sündis, näis neile, nagu tuldaiks neid tabama. Helene jäi valvama, kuma teised edasi läksid. Kui ta tükk aega oli kuulanud ja aru sai, et kuuldud sammude müdin ja hääled ainult tema ärritatud meelte pettus olnud, läks ta teistele järele. Need olid juba kõik lukud lahti viilunud, pääle viimase, millega oli kinni krooni sisaldav kastike. Kui seegi oli lahti

*) Plintenbourg ehk Vissegrad — kindlus Donau jõekäärus, umbes 12 penikoormat Budapestist eemal.

tehtud ja kroon välja võetud, pandi väike kast jälle suure sisse tagasi, purustatud lukkude asemele pandi uued, mis igaks juhtumiseks olid kaasa võetud, endiste pitsatite asemele pandi kuninganna pitsatid. Kroon peideti väiksesse sametpadjakesse ja kui reis algas, võeti see muude asjade hulgas kaasa. Donaust ülesõidul murdus jää ree all, osa koonmast langes vette ja kadus, kallj padja aga võttis Helene oma kätte ja ei lasknud seda kogu reisi ajal silmast. Hilja õhtul jõuti pärale.

Samal ööl sündis kuningannale poeg. Kohe teatati sellest krahv von Eilyle, see laskis väikese printsiga auks korraldada ilutuled Donau jääl. Järgmisel hommikul vara tuli arhihiiskop ja ristis lapse. Nimeks anti talle Ladislaus, Ungari kuninga Ladislaus Püha (1077—1095) auks.

Hädaoht ei olnud aga sellega veel lõppenud. Ülestõusmispühade paiku saabus Ungarisse Poola kuningas Bogdan, et võtta vastu selle riigi valitsemise, mis talle oli pakutud. Keegi ei olnud veel märganud ajaloolise krooni kadumist. Kuninganna Elisabet tahtis oma poega viia Veissenburi kroonimisele, et sellega Poola kuninga poolehoidjate plaane luhta ajada. Ta kohkus kangesti kuuldes, et vastased on võtnud tarvitusele abinõu ta Veissenburi saabumise takistuseks. Kui võetakse kinni ta reisikaaslased ja neilt leitakse kroon, võilks kogu asjale tulla soovimatu lõpp. Proua Kottener soovitas peita krooni väikese printsiga padja alla.

Nelipühieelsel pühapäeval mindi reisile, krahv Ulrik von Eily ja mõned rüütlid saatjatena kaasas. Kätki kandsid neli meest, see vist ei

meeldinud väikesele printsile ja ta nuttis kõvasti, mispärast proua Helene pidi teda süles kandma, hoolimata porisest teest. Poola kuninga poolehoidjate küladest läbimine oli õige ohtlik. Kuninganna võttis siis väikese printsiga oma juure vankrise ja õuedaamid ning rüütlid käisid tiheda ringina vankri ümber, et vastaste nooled ei tabaks kuningannat ja printsiga. Kui hädaoht oli möödas, võttis proua Helene printsiga jälle oma sülle, sest õieti rahul oli see ainult tema juures. Kogu reisi kestel oli ilm väga tormine ja sadas väga palju, viimaks ometi jõuti kuidagi Veissenburi.

See linn oli kuninganna poolt. Viissada sõjariistus rüütlit olid teda vastu võtmas ja nelipühilpäeva õhtul jõuti linna. Proua Helene kandis süles väikest printsiga ja rüütlid paljastatud mõõkadega asusid nende ümber. Kroonimist toimetati kirikus, nelipühil, väike prints oli selkorral umbes 12 nädalat vana. Enne kui mindi kirikusse, võeti kuningannalt pühalik vanne, et ta poja nimel tahab hoida Ungari vabadust ja rahu. Siis mindi kirikusse ja sääl võidis arhihiiskop väikese printsiga kuningaks, pani talle selga kroonimismantli ja kroonis teda püha Tehvani krooniga. Muidugi hoidis proua Helene printsiga kogu aeg süles ja Ulrik von Eily hoidis püha krooni lapse pää kohal. Väike kuningas aga nuttis kogu aja ja rahival oli rõõm kuuldes oma kuninga tugevat häält.

Nii päris siiski väike Ladislaus Ungari krooni. Tegelikult aga ei saanudki ta Ungari valitsejaks, ta suri juba noorelt. Kuid lugu annab tunnistust magyariide rahvuslikust meelest ja isamaa-armastusest.

Petöfi Sandor: kolm luuletust.

Tõlkinud —ao—

1. Üles, magyar!

Üles! Kodu kutsub! Pojad,
päästke, päästke reostud kodjad!
Aeg ju käes kord vastus anda:
olla prii või kütkeid kanda!

Taeva nimel töotagem kindlasti,
et ei saa meist orjahinged iialgi!

Piinatud meid aastasadu,
sõtkutud me koduradu,
vanemate vaba tuhka,
et ei põrm neil mullas puhka.

Taeva nimel töotagem kindlasti,
et ei saa meist orjahinged iialgi.

Vilets, kes ei iket murra,
pelgur, kes ei julge surra,
alatu, kes end võib säästa,
kui me au ja kuulsus päästa.

Taeva nimel töotagem kindlasti,
et ei saa meist orjahinged iialgi.

Kaunim mõök kui orjaahel!
Parem surm kui kahevahel!
Ei meid enam kõhklus rõhu:
sähva, mõök, ja kütked lõhu!

Taeva nimel töotagem kindlasti,
et ei saa meist orjahinged iialgi.

*Kus meist valgund vereojad,
sosistavad vaanelt pojad,
mälestades minevikku,
tänupalve pühalikku.*

*Taeva nimel töotagem kindlasti,
et ei saa meist orjahinged iialgi.*

2. Tahaksin jätta...

Tahaksin jätta selle hiilgava maailma,
siiski nii tumeda ja koleda ja külma:
Tahaksin laane ennast peita,
üksinduse emarüppe heita,
kuulata tasakesi sahisevaid hiisi,
kuulata lindude kaebavat viisi,
koskede kohisevat koori,
vaadelda pilvede liuglevat voori,
vaadelda päikest, mis kustub üle aasa,
vaadelda — ja kustuda kaasa.

3. Neljahärjaline vanker.

*Ei juhtund Pestis, mida pajatan,
nii luulelist ei juhtu säälpool lugu.
Me istusime rõõmsatena vankris,
kõik ühes, noorustore härrassugu.*

*Käis vankris sõit ja hobudena härjad,
kaks paari härgi käisid uhkena.
Tolmvalendaval maanteel aeglast sammu
kaks paari härgi tammus vankriga:*

*Õö oli valge, kõrgelt heitis kuu
kesk lõhenevaid pilvi kahkjat helki.
Kui lesk, kes otsib hukkund kaasa kalmu,
nii leinas eksiv kiir kesk õiset telki.*

*Tuul meelitlevalt uitis üle aasa,
et lillilt rikkaid lõhnu laenata.
Tolmvalendaval maanteel aeglast sammu
kaks paari härgi sammus vankriga.*

*Ja minagi säääl rändurite kaasas,
mu kõrval Erzikene, veetlik neitsit.
Me noore sõpruskonna teised liikmed
kõik lõbutseisid, rõõmsat nalja heitsid.*

*Ning unistades ütlin Erziksele:
„Kas valiksime tähe särava?“
Tolmvalendaval maanteel aeglast sammu
kaks paari härgi tammus vankriga.*

*„Kas valiksime tähe särava?“
Nü ütlin unistades Erziksele:
„Et särav täht taas tõustes taevas meele
viiks unund õnnepõlve radadele“ ...*

*Kui lahutabki teineteisest saatus
ja näeme tähe kõrgel särava,
siis jälle näib kui muiste valgel maanteel
kaks paari härgi käivat vankriga.*

M. Rn.

Ilurikkaid kohti on maailmas palju. On suuri linnu toredate puiestikkudega, purskaevudega, lillepeenardega, veetlevaid mägismaid orgudega, metsadega, järvedega ja mererannikuid mugavate suvituskohtadega, mille iludust ülistavad kaugelt rännanud turistid. Mitte asjata ei kiideta nende toredust: nad on ikka tõesti küll ilusad, vaatamisväärsed, aga nad ei ole nii armsad, kui aiaäärne tänavas. Ma mõtlen siin oma koduküla vainupäälset muruplatsi.

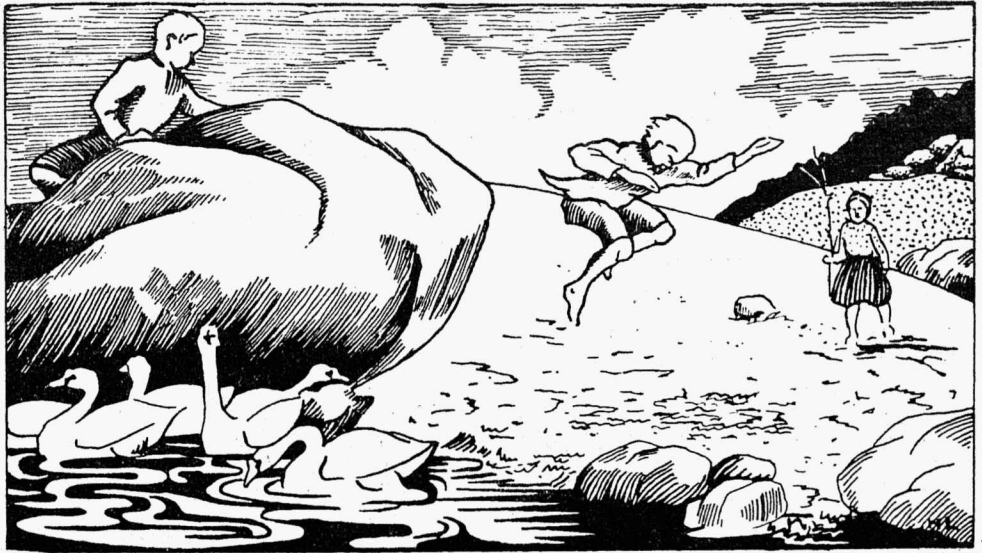
Minu koduküla keskel oli avar plats, mis terve küla ühine omandus. See oli meie küla vainupäälne. Keskkohal oli tal lohk, kuhu vihmasadude puhul vesi kogus, mis kevadel kauemat aega sinna püsima jäi. Vainupäälset ümbritses kivist alusega roigasaed, mille taga asenesid küla lõhnavad heinakoplid ja lopsakad viljapõllud. Päike paistis ja soendas siin mõjukamalt ja tuul oli vaiksem kui lagedal põllul ja küla taga tee pääl, sest küla hooned, aiad ja kõrged õuepuud varjasid vainupäälset tuulte valjude puhangute eest. Sellepärast hakkas siin murupind varem haljendama kui mujal, kus tuul takistamata puhus.

Vainupäälset kattis tihe muru nagu roheline tekk. Pikaks kasvada säääl rohi ei

saanud, sest küla loomad muretsesid juba selle eest ja küla lapsed olid ta nagu laua siledaks tallanud. Siin ja säääl pistis mõni mullas peituv kivi oma nukuj murupinnast välja. Vainu serval seisis ka üks suurem kivi, kus lapsed oma allahüppamise osavust harjutasid. Teisel pool vainu äärel asus avar saueauk, laste potise patehas. Vainu publikum koosnes eestkätt lastest, sigadest ja hanedest, kes säääl jalutamas, maitsevat muru söömas ja suplemas käisid, kuna sead säääl suvel soojail päevil mudavanne võtsid.

Hommikul oli vainul vaikne elu, siis uinusid lapsed veel kambris teki all, haned kõssitasid õue pääl, sead puhkasid rahulikult laudas pahnas. Pääle keskhommikut, kui juba kaste kadunud, päike juba heledasti paistis ja soendas, muutus vainupäälne elavaks. Vainu publikum ilmus murule. Lapsed kiiksid, haned kaagutasid, koerad haukusid, pääsukesed piiripääritasid, varblased sirtsusid aiateibais, kivivaremel säutsus kivitikk ja saueaugu kaldal jalutas ning jooksis kirju linavästriku oma pikka saba kiigutades. Lähedalt kostis kõkkumine, ning kured, haned, luiged ja teised rändurid, kes vainult üle lendasid, saat- sid ülevalt tervitust alla.

Kõige huvitavamaks, armsamaks tegid meile vainupäälse — aiaäärse tänava meie lapsepõlve mängud. Need olid küll väga algupärased, lihtsad, aga nad on siiski unustamatud. Me mängisime iga võimaliku asjaga. Me kasutasime ka päikest, tuult, vett, taimi ja kive mängude teostamisel. Ajasime taga oma varju, jooksimine temaga võidu ja võitlesime oma varjuga, mõõtsime tema pikkust ja arvasime selle järele, kui palju veel aega on lõunaks, õhtuks jne. Katsusime päikese poole vaadata ja et see korda ei läinud, siis kartsime, et liig patused oleme. Murul selili lebedes vaatasime pilvi, kuidas need oma kuju muutsid: vahest koera, inimese ehk linnu kuju omandades ja varsi jälle ümber moondusid.

Tuulese ilmaga oli lõbu laialt. Päri tuult oli imekerge jõosta ja siis veel, kui hõlmad laiali hoidsid, siis tahtis tuul nagu lendu tõsta. Ja kui veel müts pääst pääsis ja mööda maad keerledes edasi kihutas ja me ta pääl kisades jahti ajasime! Suuremad poisid katsusid ka paberist madu lendu saata, mis küll rohkesti lõbu pakkus, aga meie käes õnnestuda ei tahtnud, sest meil puudus seks varustus: paber, nõör, oskus jne. Aiateivasse panime pilbastest nikerdatud veskid vurisema.

Veelõigul etendasime laevnikku ja kalurit. Laevu lõikasime lauatiükist ja palgi-

koorest, säadsime neile orgi mastiks pääl ja niidid kõiteks külge. Vanemad, targemad poisikesed tegid laevu puuhalust, mida lusiknoaga seest õõhitsesid. Nende laevad olid hoolega järele aimatud. Neil olid ka purjed pääl, lipp lehvis mastis, tüür oli juhtimiseks ja ankur kõlkus küljel. Julgemad poisid käisid ka künaga loigul sõitmas, kusjuures sõiduriist enamasti ikka ümber kaldus ja poisid vette puistas, mis suurt nalja ja kisa tekitas. Vähemad lapsed paterdasid lombi ääres madalas vees

ja proovisid kui sügavasse keegi neist julges minna. Mõned viskasid lombikaldal lutsu õhukeste kivikildudega.

Saueauk oli meie töötuba. Kui säält vesi ära kuivas, läksid voolimistööd lahti: pätsiti mune mitmesuguses suuruses, kausikesi, tittesid, linde ja loomi, mida päikesepaistel kuivatati ja vahest lõkketulel kõvemaks põletada katsuti. Sääljuures olime ise sauega kokku määritud: riided, käed, jalad, nagu sauega krohvitud.

Kive kasutasime mängude juures eriti sageli. Pähklasuured kivid olid lamm-

pärgi punusid. Põlluaia äärest leidsime ka maitsevaid hapuoblikaid ja murulauke.

Kui pajukoor lahti oli, siis valmistasime vilesid, millega kontserti andsime ja oreelit etendasime. Kui pajukoor kinni jäi, siis tegime putkest pille, vilesid ja pritsisid. Orase- ehk rohulible panime kahe pöidla vahele, mida puhudes põrisev noore kuke hää l kuuldavale tuli. Ka lehtpilli oskasime puhuda ja lehe päälle kirju närida. Võilille vartest tegime kette ja rõngaid, teehe vartest — toole ja saane, aga lepakoorest karjapasunaid.

teks, hernetera suurused — talledeks. Suuremad kivikesed esitasid hobuseid ja lambaid. Siledaist kividest moodustasime terved karjad, keda murule sööma paigutasime, kusjuures ka karjane koeraga ei tohtinud puududa. Kividega harjutasime viskamise osavust. Katsusime, kes kõige kõrgemale ja kaugemale jaksab visata, kelle kivi märki trehvb. Murul istukil mängides viskasime peotäie väikesi siledaid kive üles ja lasime nad käeseljale kukkuda ja säält tagasi pihku samal kombel. Ka õnnetusi ja pahandusi juhtus vahest kividega mängides ja nimelt' siis, kui kivi kogemata seltsimehele pähe sattus. Siis läks pill lahti, vihastati ja lepiti ruttu, et aega ei olnud vihane olla.

Lilledega mängisid rohkem tütarlapsed. Kes neid koplust ja põlluk korjasid, neist

Toorest lepapuust lõikasime keppe, millele kirjad päälle tegime, — vöödiliseks nagu versta-postid, lapiliseks. Lepast nikerdasime ka härgi ja lehma, kirjuid pugalaid, valgeid ja päitsusid. Oksa kohalt oli hõbus teha hobust ja atra.

Karjakrants vaatas mõistliku näoga meie töid päält. Aga ka teda ei lasknud me alati laiselda. Me torkasime kepiga augu maha ja ütlesime: „Krants otsi rott! Kaabi, kaabi!“ ja koer hakkas agaralt kaapima, nii et muld tuiskas üle selja. Kui auk sügav küllalt oli, kandsime ta mütsidega vett täis, säädsime vinna kooguga päälle ja kaev oli Krantsi kaasabil valmis tehtud.

Vahest andsime Krantsile ka õppetunde: õpetasime teda istuma, käppa andma,

eemalevisatud kive ja keppe kätte tooma ja muid karutiükke tegema.

Rohkesti löbu nautisime hanepoegi vaa-
deldes, kes olid esmalt kui väikesed kollas-
sed tutid. Ujumine ei teinud neile kõige
vähematki raskust; neile oli see ükskõik,
kas nad vees ehk maal liikusid. Vanade
hanede eest tuli aga kõrvale hoida, sest need
olid kevadel väga tigidad, — kippusid susi-
sedes kallale.

Mängusid, mida igapäev välja mõtlesime
ja harrastasime, oli lõpmatu palju. Pääle
selle vanad tuttavad, nagu: võidujoosmine,
hüppamine, maadlemine, vägipulga tõmba-
mine, karutamme kasvatamine, kukerpalli-
laskmine, hundiratta keerutamine, kantski-
pulga-löömine, kurnimäng ja mitmed muud.

Meie olime mängudest nii väga huvita-
tud, et ei taibanud lõunaks koju sööma ega
õhtul koju magama minna, mispärast vana-
taat meil parajal ajal järele käis.

Minu vanataat oli vana tõsine mees.
Ma ei mäleta, et ta ka vahest naernud
oleks. Ta oli vähese jutuga, aga laste vastu
oli ta väga sõbralik: võttis neid sülle, sõi-
dutas neid põlvedel, huultega härjapilli aja-
des. Tal oli taskus asju, mis lapsi väga
huvitas: nõöpe, naelu, rõngaid j. m. Eriti
suur oli tal nõöptide tagavara. Neid oli tal
suuri ja väikesi, kannaga, ja augulisi,
musti, valgeid, punaseid, siniseid, neid oli
puust, luust ja muust, rauast, tinast ja va-
sest. Ta õpetas neid lugema, ja nimeta-
ma, mis karva ja millest nad tehtud. Kui
kellelgi puudus nõöp, siis küsis ta seda
vanataadilt.

Tööl vanataat enam ei käinud. Kui ise
soovis, siis käis vahest lähedal põllul äket
parandamas. Tagasi tulles tõi ta meile
kaasa, mis ta põllult oli leidnud: ilusaid sile-
daid kive, roostetanud konksu, vana rõnga
j. m.

Vanataadil olid pikad, õlgadeni ulatavad
juuksed. Ta ei lasknud neid ilmaski lõigata,
sest ta uskus, et juukselõikamine olevat
nooremate uhkus. Ta kartis ka, et kõrvadel
küülm olevat, kui juuksed lühikeseks lõiga-
taksete.

Vanataat jäi ustavaks rahvariietele sur-
mani. Ta kandis lühikest sabadega kuube,

lühikesi põlv- või kukepükse, pikki sukki
ja pastlaid. Vesti vanataadil ei olnudki.
Valge särki kurgualust hoidis koos vana-
aegne hõbeprees.

Nõnda ilmus ta, veidike küürakil käies,
kavakindlalt igapäev kaks korda vainule
lapsi koju viima: lõunaks ja õhtuks, kus-
juures ta kõige vähema lapse ikka käekõr-
vale võttis. Mulle näis vanataat pikk ja
kõrge, sest ta nägi vabalt üle aia. Ma taht-
sin ka ta kombel üle aia vaadata, ja ula-
tasin vaevalt seda tegema, kui tõusin kiki-
varvule. Küll taat seda nähes võis mõelda:
„Laps, oota, see aeg on kiir küll tulema!“

Mina aga igatsesin ruttu suureks kas-
vada. Ootasin ja mõtsin oma pikkust iga-
päev. Mõne aasta pärast olingi juba nii
kaugele jõudnud, et juba häbenesin vainule
väikeste laste hulka minna. Ka ei huvita-
nud mind nende lapsikud mängud enam ja,
mis pääsi, mind sunniti tööle: suvel pidin
karjas, talvel koolis käima.

Mul avanes uus maailm. Raamatuid lu-
gedes, maade- ja loodusteadust õppides är-
kas igatsus reisima minna, milline soov
mul ka pärast täide läks. Sain aga lootuses
petetud: ilusaid kohti leidsin küllalt, aga
„ei pool nii armas polnud sääl, kui küla-
tänavas.“

Mitte kõigile pole saatus õnneks annud mängida aiaääres tänaval, sest et neil see on puudunud, ega pole igal ka armast vana-isa. Ühel puudub üks, teisel teine ja kolmandal — mõlemad. Kellel aga on lapse-

põlves olnud hää vanataat ja mugav aiaäärne tänavas, sellel on kallid mälestused, mille väärtus on kuld, mis ei karda tuld ega vao vaseks.

MIS ON SU ARMSAM AJAVIIDE KODUS?

J. Mändmets.

2

Ajaviide, mis rohkem ühenduses igapäevase eluga.

Üks väga armas, huvitav ja tarviline ajaviidetöö on raamatuköitmine. Selle tegevusega saab igaüks valmis, ka 12-aastane laps, väga hästi, kui ta selleks on omandanud veidi vilumust ja muretsenud enesele tarvilised tööriistad.

See on ju õige, et õppinud köitja saab selle tööga ehk paremini hakkama, aga mine sa nüüd teda igal puhul otsima ja teiseks annab oma tehtud töö inimesele iseäralise nägusa rõõmu- ja rahuldustunde, kuigi ta igakord ehk ei olegi nii ilus ja plink. Kui meil on oskus raamatuid köita, siis tõmbame neile kohe kaaned ümber, mis hoiab raamatuid lagunemise eest.

Ja peab arvesse võtma, et midagi ei ole inetumat ja vastikumat, kui katkenud ja määratud raamat.

Huvitavateks ajaviidetöödeks on ka mitmesugused väljasaagimised,

puutööd hõõvlingil, väljalõikamised jne. Kõigi nende tööde jaoks läheb vaja üsna vähe tööriistu, mida paljud võivad muretseda omale üsna kergesti. Ka on saada nende tööde jaoks algajatele õige häid õpiramatuid.

Muidugi ei suudeta sellel alal veel valmis teha ei tea mis väärtuslist, kuid see polegi päätähendus. Hoo pis tähtsam on see, et need tööd õpetavad silma mõõtma, teritavad hoolust ja juba varakult harjub inimene ümber käima tööriistadega. Ja mõneagse harjumuse järele osatakse tööpoolest üsna ilusaid ja tarvilisi asju valmistada. On teada nii mitmedki vaimlised jõud, kes oma päris tööst puhkeajal võtsid kätte hõõvli ja peitli ja lasid nii, et laastud lendasid. Ja need tõendavad, et see olevat neile kõige parem puhkus.

Kes ümber vaatab, leiab paljugi niisuguseid toimetusi ajaviiteks, mis on ühenduses igapäevase eluga.

Tööd meie kodukoha ilustamiseks ja kaunistamiseks.

Kodu ilu tõstmise poolest on kogu meie rahvas õige madalal järjel. Võite käia maal, aga harva näete hästi ilustatud õuepääset või suurt, kasulikku viljapuuaeda. Enamasti on majad üksinda, alasti, mis avaldab üsna kurba muljet.

Teie käes, noored, on teha meie kodusid ilusaks, mõnusaks ja kui vanad seda ei osanud, siis peate teie seda oskama.

Harilikult öeldakse ikka: Oh, kus meil aega niisuguste tühiste asjade peäle! Aga see ei ole õige, sest tihti jätkub noortel inimestel aega küllalt otse poolte päevade kaupahullkuda igasuguse eesmärgita.

Ei ole vaja ühe kevadega, ühe aasta vältel asutada toredat viljapuuaeda ja teha õue ilusaid lillepeenraid. (Kus selleks jõudu jätkub ja seda kõike korruga tehakse, on see muidugi väga hääd. Kuid ajaviitetoeks jääb ruumi ikkagi küllalt). See töö võib minna ka pikkamisi, nagu ajaviitetöö kunagi, ja mõne aasta pärast kasvab tast välja suur varandus ja annab kodukohale hoopis teise näo. Jääb järele tund või paar vaba aega, võtad labida ja teed akna alla lillepeenrad, teine kord valmistad neile ümber oma maitse järele, olgu kividest, vitstest või puupulkest, kaitseaiad. Kui on aega hoopis vähe, astud välja ja teed kavatsusi, plaanisid, kuidas tuleks talitada, et maja ümbrus näeks välja kõige ilusam. Teine kord lähed, võtad mõned paju- või papliteivad ja lööd nad kuhugile sündsasse kohta maa sisse. Need hakkavad seal kasvama ja aastate pärast on nad suured puud. Niiviisi võib soetada puude- read teede ääre, koha piirile jne. Kellel juba aed on, see leiab säält kevadel ajaviiteks palju tööd. Võib õppida õunapuud pookima, sest uskuge, ka siis, kui kasvate suureks, on just omapoogitud puu eraldi ar-

mas. Puude istutamine on üks armsam ja lõbusam ajaviitetöö ja kui seda aetakse jäntekindlalt ja läbitöötatud kavaga, siis annab ta aastate jooksul mahajäänud talule hoopis teistsuguse kuju.

Meile tuleb kevadel rohkesti lau-likuid. Üks kodusematest ja armsamatest on muidugi kuldnookk. Juba kümneaastane poisikene võib sellele külalisele valmistada väga mõnusa puuri. Ja kui neid puurisid on ka mitusada, seda parem. Seda tugevam on kevadhommikutel nende kontsert ja seda puhtamaks teevad nad meie põllud kahjulikkudest putukatest.

Meil on toalilled kultuur vähe arenenud. Ka sellel alal võidakse jõudeajal paljugi teha. Nende paljundamine ei ole raske, aga nende eest hoolitsemine nõuab teatud hoolt ja oskust. Sellele õpetab meid nendega ümberkäimine ja peäle selle annavad nad elukorterile armsa ja lõbusa väljanägemise.

Sügisel on jälle seemnete mulda panemine lõbus talitus. Teed omale kuhugile aianurka peenrakese ja sinna võid istutada: õunapuu-, piri-, kastani-, saare- jne. seemneid. Varsi kasvavad neist puukesed, mida võid parajasse kohta istutada. Kui nii mõni aasta talitatud, siis tõuseb sellest ajaviitetööst suur varandus, mis kogu isamaale rikkuseks.

Lugemisringid.

Olen nüüd vikerkaarlaste tähelepanu juhtinud mitmesuguste tegevuste peäle, millega võib väga hästi täita neid vahesid, mis jäävad päris töö järkude vahele. Ma ei ole tahtnudki kõike üles lugeda ja see oleks isegi võimatu, sest leidlik vaim otsib omale ikka mõnda uut.

Aga ometi kõneldakse „Vikerkaares“ nr. 20 vastustes nii palju lugemisest ja nimetatakse seda armsamaks ajaviiteks. Kas mina siis lugemist eitan?

Ei pooleski, ja selle kohta tahan ka midagi öelda.

Lugemine on häa ja ka paha. Ei olegi midagi paremat, kui hääde raamatute lugemine, aga ka ei ole midagi halvemat, kui pahad raamatud. Viimaste lugemine on täitsa ilmaaegne ja noortele isegi kahjulik.

Kust teab siis inimene, missugune raamat häa, missugune, kui mitte otse halb, siis ikkagi ilmaaegne?

Seda saab teada esiteks asjatundjate tõsiste inimeste käest, kes selleks häämeelega noortele annavad oma abi, ja teiseks on viimasel ajal Eesti Kirjastus-Ühisuse poolt niisugune raamatute nimekiri ilmunud, kus märgitud igat liiki raamatud. Häa oleks, kui edaspidi ka „Vikerkaar“ juhuks oma sõprade tähelepanu hääde raamatute pääle.

Aga raamatud on kaunis hinnalised ja sellepärast ollakse tihti sellega rahul, mis kusagil juhtumisi on ostetud. Üksik inimene ei suuda omale soetada kuigi suurt lugemistagavara.

Aga ka selle vastu võib abi leida väikeste lugemisringide näol.

Nende asutamine on üsna kerge, nõuab aga veidi korraldamist ja arusaamist ettevõtte tähtsusest.

Ütleme, ringi asutavad omavalhel kümme noort inimest ja kui igaüks muretseb paar raamatut, siis on ringil juba niisugune suur lugemise tagavara, millest jätkub hulgaks ajaks. Aegajalt võib hääd lugemistagavara juure muretseda ja aastate vältel kasvab ringi varandus õige suureks. Sellejuures harjutab niisugune ringi asutamine teatud mõõdul ka korraldustööle ja tekitab mõnusat rahuldustunnet, et inimesed on korda saatnud midagi tarvilikku ja kasulikku.

Pildikogude korraldamine.

Väga huvitavaks ja meeldivaks ajaviitetööks peab lugema päevapildikogude korraldamist. Meie inimestel on ju olemas päevapildialbu-

mid, aga need on korraldatud ilma mingi järelekaalumisetä ja plaanita. On juhusliselt pandud pildid kõrvuti, millel sisuliselt ei ole üksteisega mingit ühist. Niisugune album ei palgu ei võõrale ega omainimesele õige mingit huvi, annab aga palju enam tunnistust inimese maitseväärtusest.

Kuid hästi korraldatud album on ometi väga väärtusline asi.

Kuidas seda teha?

Peab muretsema mitu albumit ja nende suurus, iludus on selle järele, kuidas kellelgi jõudu. Kõige pahemal puhul võib selleks ka tarvitada lihtsalt vihikut, sest jõukamaks saamise puhul võib pildid alati ümber korraldada.

Kes ise päevapiltnik ei ole, see peab pildid ostma. Ometi ei sünni raha välja anda iga tühja-tähja eest. Ühe albumi panete meie riigimeeste jaoks. Kõik ministrid, riigivanemad, riigikogu esimehed ja teised teie meelest tähtsad ja meeldivad riigimehed kleebite kergelt sinna sisse. Ailla tähendate ta ametisolemise aja, ja kui keegi sureb, siis sünni- ja surmapäeva. Aastate jooksul omandab niisugune album suure väärtuse, sest ta jutustab teile kõige elavamalt isamaa ajalugu.

Niisamasuguse albumi võib teha kirjanikkudest, kunstnikkudest ja teistest teie meelest tähtsatest isikutest.

Teiseks on tähtsad ja väärtuslised maakohapildid meist kohtadest, kuhu juhtute sattuma. Viibid näituseks Mõisalkülas, Irboskas või Pühajärvel, ostad säält mõned meeldivad iseloomustavad kaardid ja kleebid need oma albumisse ja tähendad juure aja, millal säält olid. Sellega tähendad enesele üles oma ajalugu. Järgmine album oleks suguvõsa oma, kus sees omaste, sugulaste ja tuttavate pildid ühes all olevate tarviliste tähendustega. Vanemaks saades on niisugune album suureväärtusline.

Kui püsi ja hoolet jätkub, võib niisuguste albumite liikide hulka veel rohkendada.

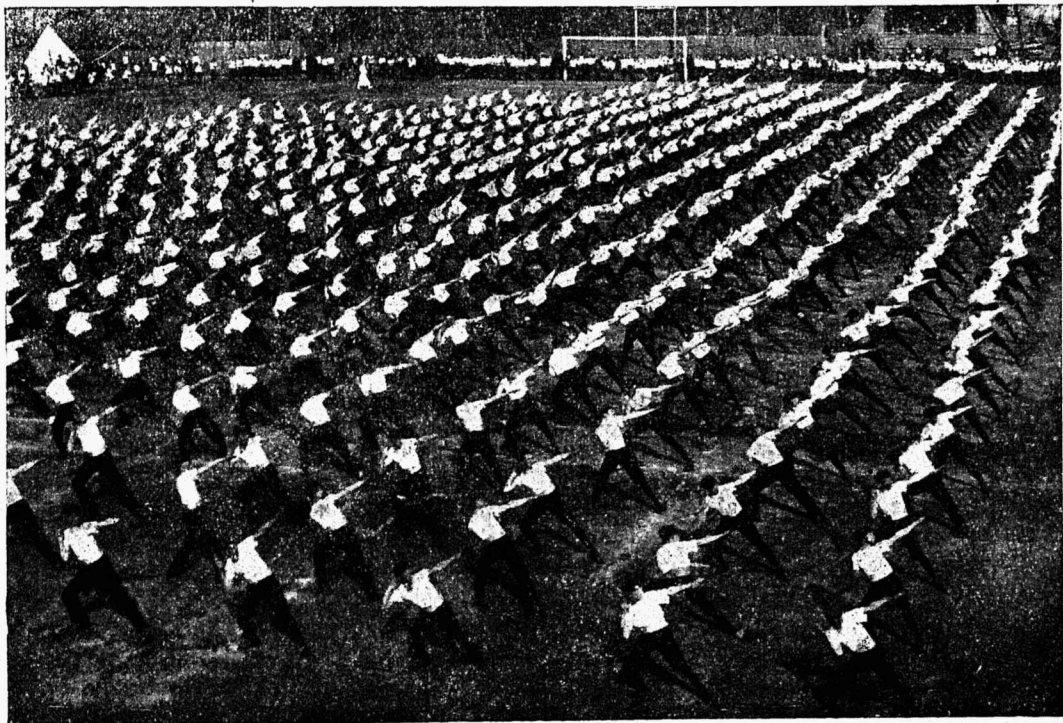
Mis on ajaviitetöö eesmärk.

Nagu juba kord tähendasin, ajaviitetöö ei pea olema mitte aja surnukslöömine. Kui inimene aega, mis on tal üks kallimatest ja väärtuslikumatest varandustest, lihtsalt hävitab, surnuks lööb, siis on see niisama, nagu varastaks ta oma taskust raha ja loobiks seda kuhugile sügava järve põhja, kust seda enam ilmaski kätte ei saa.

Ei, ajaviitetööl olgu ka eesmärk ja ülesanne, ja nimelt: ta kasvatagu ja kindlustagu inimese tahtejõudu, õpetagu teda kindlasti ja regulaarselt kinni pidama maksmatapandud korrast, ulatagu inimesele magusat rahuldustunnet ja rõõmu ja teritagu inimese leidlikkust ja loomisvõimu. Veel rohkem — ajaviitetöö

on inimesele tihti tähtsamgi kui päris töö, millega ta omale leiba peab teenima. Toome järgmise näituse: Keegi on pandud kauplusesse äriasju õppima. Praegu maksvusel olevad asjaolud on selle ülesande pääle sundinud. Kuid noorel inimesel ei ole mingit himu ärielu vastu, vaid ta ihad käivad hoopis kuhugile mujale. Teda huvitab näituseks mõni käsitöö, elektriasjandus või midagi muud. Kui tal nüüd juhtub aega olema, siis asub ta selle juure, mis teda huvitab, ja teeb sellel alal algkatseid, nii palju kui see võimalik. Loeb seda kirjandust, milles käsitatakse neid küsimusi, mille pääle ta igatseb seletust ja vastust. Ja elus tuleb aeg, kus ta võib maha jätta ebaarmsa ala ja hakata säääl tegutsema, mis talle meelejärele.

Vikerkaarlased, kasutage siin antud näpunäiteid!

Tallinna koolide võimlemisvõistluselt 31. mail s. a.

Georg Fröschel. Tõlk. A. V.

Kuid Bobby juba rippus isa kaelas ning sosistas kõrva vanale merimehele: „Jah, mina olen, mina olen sinu Bobby!“

John Croft, „Frederica“ teine tüürimees, ei suutnud uskuda seda. Ta ei tunnud ära oma poega. Ta ootas Inglise troonipärijat siin lossi väravas, ning see tuligi keiserliku ihukaitseväe saatel, kuna Peking säras tuledest. Hiilgavas admiraaliülirkonnas istus ta hobuse seljas, sädelevad aumärgid rinnal, mõök vöö. Ning nüüd see prints kargas hobuse seljast, heitis ta rinnale ja kinnitas, ta olevat tema poeg Bobby, väike Bobby, kelle ta jättis kahe aasta eest Liverpooli Albert-dokile! See ei võinud olla õigus!“

Kuid see oli nii. „See olen tõesti mina, isa!“ ütles Bobby ja suudles ta palet oma soojade huultega. „Mina olen, usu — su müts on mul taskus!“

Ja Bobby tõmbas mütsi taskust, nähes, et isa ei usu muidu. John Croft katsus mütsi värisevate sõrmedega, vaatas veel kord poisi otsa ja tundis ära Bobby. „Bobby, minu Bobby!“ sosistas ta.

Juba seisis Cuning Bobby seljataga. „Ma pean minema,“ ütles poiss, „oota mind täna õösel siin!“

See kõik kestis lühikest aega. Veel korra surrus Bobby palavalt isa kätt, pööris ümber ja vaatas kindralile ja arstile silma.

„Mis see on, mis te tahate sellest mehest?“ pomises kindral.

„Rahustuge, herra kindral,“ vastas Bobby kindlusega, mida keegi ei oleks teadnud oodata temalt, „see mees on inglane, sellepärast ma fervitasin teda. Tulge nüüd!“

Ning tähele panemata Cuningi ja Grollmanni hämmastunud nägusid astus Bobby läbi värava lossi piirkonda, mida hiinlased hütavad rahuliseks Taevallossiks.

Seitsmes peatükk.

Bobby eksib ära lossis, leiab väikese sõbranna ja satub lõksu.

Bobby, kindral Cuning ja doktor Grollmann seisis nüüd poolpimedal väljal. Nende selja taga läks kui iseenesest kinni Igavese Rahu värav, läbi mille nad praegu tulnud. Tulelontide ja laternate valgus teisel pool väravat oli olnud nii tugev, et nad nüüd aru ei saanud, kus nad õieti olid. Nende ümber sidistati ja lobseti arusaamatus keeles, ning lugematu hulk väikesi kujusid sõelus nende ümber, tõrjudes neid pikkamisi ühe madala puumaja poole. Imelikult kohmetanult ja segaselt järgnesid nad teenijatekarjale.

Puuehituse läve ees peatati. Sidistavad peenikesed hääled kõlasid valjemini ning kohmakad kuid liikuvad kogud sulesid sissekäigu. Näis, kui nõutaks reisijailt midagi enne sisseastumist. Lõpuks taipas doktor Grollmann. „Nad tahavad, et võtaksime saapad jalast, enne kui sisse astume,“ ütles ta kindral Cuningile.

„Mis — saapad jalast?“ vihastas kindral. „Võtku neid! Ma ei või ju minna paljajalu Hiina keisri juure!“

„Mitte paljajalu, vaid sokkides,“ raiustas doktor Grollmann vihast ohvitseri, „see on Hiina komme, peame alistuma.“

„Minugi poolest!“ Kindral Cuning istus ühele väljaküünivale palgiotsale ning hakkas saapapaelu lahti päästma.

Alles siis, kui ka Bobby ja doktor Grollmannil olid saapad jalast, lasid paksud uksehoidjad läbi. Bobby pettus sisse astudes. Ta arvas, Hiina keisri loss olevat muinasjutuliselt tore; selle asemel avanes ta ees suur, tühi tuba, põrand kaetud peenete õlgmattidega, seintel väikesed hõõguvad laternad. Puuseinad olid küll ilusasti lakitud

ning täis peeneid kuldilustusi, kuid tühjuse ja hämaruse tõttu sarnanes saal siiski küünile. Igalpool valitses vaikus. Kuskil ühtki inimhinge päale hääletult liikuvate vahtide. Bobbyl hakkas veidi õudne. Kindral Cuning katsus valju naljatusega alla suruda tunde, mis vägisi pugesi hinge, kuid see kõlas nii imelikult, et ka tema vait jäi.

Nüüd nad olid läbi esimesest saalist. Järgnes kitsas käik läbipaistvate paberseinte vahel. Siis avanes teine, täiesti esimese sarnane saal. Päale selle seisid nad jälle samasuguses saalis, ning nii kordus see hulk aega. Bobby ja saatjad hakkasid väsimata. Rännak näis lõputa olevat. Ning ikka veel sammusid nad tühjades õudseis ruumides. Nad juba unustasid, kuspool oli sissekäik. Hääletult hiilisid nende saatjad, viibates paberlaternatega, mille nõrk helk langes nende ümarikkudele, ilmetuile nägudele.

„Kas see ei lõpegi või?“ küsis kindral Cuning oma sõdurihäällega.

Need olid viimased sõnad, mis Bobby kuulis temalt. Ta oli korruga üksi. Kindral Cuning ja doktor Grollmann kadusid. Ühes käigus viisid vist vahid nad teiselepoole või oli Bobby ette jõudnud neist. — Kuidas hiinlastel õnnestas lahutada teda saatjaist, seda Bobby ei taibanud iialgi. Kindel oli, et ta korraga oli üksi.

Surmahirm läbistas ta, kui ta märkas ümber pöördes, et ta sõbrad olid kadunud, kui oleks maa nad neelanud. Ta oli nüüd peaaegu pimedas saalis, mis oli paberist vaheseintega jagatud hulgakaks väikesteks kambriteks, ning vasakul ja paremal, ees ja taga, hiilgasid vahtide rasvased näod. Bobby vaatas ümber, tahtis tagasi joosta, kuid vahid sulesid tee ja sosistasid midagi talle. Poiss hüüdis: „Kindral Cuning! Doktor Grollmann!“ Kuid ei liikunud miski, ainult hiinlased sidistasid ja jagelesid, kiskusid teda varrukast ning tahtsid edasi viia.

Ehk küll ei olnud mingit hädaohtu, kasvas Bobby ärritus järjesti. Ta ei saanud kaitsta end hiinlaste vastu, ta pidi kuulama neid. Samm sammu järele viisid nad edasi ta, kuni nad said madalale uksele, millest hoovas meeldiv, kuid veidi uimastav lõhn. Ümarik, kitsaste pilusilmadega vaht avas

ukse, ning kui Bobby astus üle läve, laskusid hiinlased põlvili ja puudutasid kolm korda maad otsaesisega. Bobby astus edasi ning hääletult langes üks kinni. Ta oli lõksus.

Tuba, milles ta nüüd oli, oli mugavam, kui eelmised saalid. Imekaunis latern põles igas nurgas, põrandal oli palju peenemaid õlgmatte ning seinad olid kaetud õrnade joonistustega, mis kujutasid Hiina maastikke. Toa lähema seina ääres oli maas tekk madala istme ees, mis pidi täitma pealuse padja aset. Selle lähedal oli väike madal laud, millel auras hulk tasse, levitades meeldivat lõhna. Kõik oli väike ja ilus kui mänguasjad, ning Bobby oleks ka rõõmistanud, oleks ta midagi teadnud oma kaastaste saatusest.

Kui kõik vaiki jäi, rahustus poiss pikkaminuti ja hakkas järele mõtlema oma seisukorra üle. „Elu kallale nähtavasti ei tulda veel,“ mõtles ta. „Igatahes on see siiski väga imelik ümberkäimine oma külalistega Hiina keisri poolt!“ Bobby käis aeglaselt ümber toa. Kuskil ei olnud avaust, ei leidunud isegi sissekäiku, mille läbi ta oli pääsnud siia. Igalpool olid joonistustega kaetud siledad puuseinad. Kurvalt istus Bobby maha matile laua juures.

Ta pidi siis loobuma kokkusaamisest isaga! Kaks suurt pisarat veersid üle Bobby põskede. Kuid poisi kõht on tugevam poisi südamest! Kui nõjavõimuga tõmbas teda Hiina keedukunsti toodete poole ning lõpuks otsustas ta neid proovida. Nad ei olnud halvad. Kausid ja tassid sisaldasid väga magusaid, mõned neist jälle väga hapuid asju. Mis need õieti olid, seda Bobby ei teadnud. Kuidas võis ta teada, et ta sõi pääsukesepesi ja küpsetatud tirtse, hiinlaste maiustoite!

Lõpuks arvas Bobby taipavat, miks teda lahutati saatjaist. Hiina keiser ei ole iialgi vastu võtnud üht harilikku surelikku. See oli juba suur erand, et ta näitas end Inglismaa troonipärijale. Täiesti võimatu oli, et harilik kindral ja üks lihtne arst näevad tema püha nägu. Bobby eemaldati kavalusega oma saatjaist, et teda saaks üksi viia keisri juure. Oleks hiinlased aimanud, et troonipärija, kelle nad lasevad endi keisri

juure, oli veel alam kindralist ja arstist, et ta oli harilik tänavapoiss!

Kui Bobby lõpetas söömise, oli ta argus täiesti kadunud. Ta katsus uinuda matil ja lükkas väikese istme kui padja päa alla. Kuid ta oli lootnud endast liig palju. Hiina puhkamisviis ei sobinud talle ning jättis ta täiesti ärksaks ja ettevõttemihuliseks.

Pagan võtaks, kui ta ei pääseks siit puust vanglast! Bobby oli jälle jalul ja kopsis hoolikalt mööda seinu. Puu tundus õhuke ning tema taga tühjus; tähendab, siinsamas pidid olema teised toad. Ning juba oli Bobbyl käes suur taskunuga, millega ta hakkas seinu puurima. Noa laenas talle sõber Finn, kui ta tahtis kord puhkuse ajal Pekingi ja Tientsini vahel bambus-pilli-roost õngeritva lõigata. Nüüd pidi nuga aitama teda. Bobby otsustas väevõimuga teed murda oma isa juure.

Ettevaatlikult hoidudes vähemastki kobinast hakkas ta lõikama seinu katvat paberit. Siis lükkas tera lattide vahele, millest koosnes sein, ning varsi õnnestas neid lahti kangutada ja kõrvale lükata. Tekkis kitsas avaus, mille läbi Bobby nägi kõrvaleolevat tuba, täiesti sarnast saalidele, millest ta äsja läbi sammunud. Bobby ronis läbi tehtud avause. Kuskil pidi ometi olema sel saalide labürindil uks, mis viib välja, ning kui ta on väljas siit puumajast, siis ta leiab ka tee värava juure, kus ootab isa.

Kuid ei olnud kerge leida ust. Kikivarvul hiilis Bobby läbi esimese saali, siis läbi pilka õudse toa, ning jäi hinge kinni pidades kuulutama väikese ukse ees. Selle taga kõlasid kummalised hääled, mida Bobby oleks pidanud lindude sidistamiseks, kui neid ei oleks saanud selgesti kuuldavad keelpillide helid. Ja et linnud laulaksid gitarril saatel, on võimatu isegi Hiinas.

Tasa, päris tasa lükkas Bobby kõrvale paberiukse ning avanes hämmastav pilt. Seljad ukse poole istusid ühe päris madala teelaua ümber umbes tosin väikesi tüdrukuid laides sädelevais riideis. Nad hoidsid süles imelikukujulisi pille ja laulsid ühetooniliselt laulu, mille hele, hõljuv viis kõlas kui tirtsude häälitsemine. Sääljuures kiigutasid nad taktis päid edas-tagasi, nii et õõtsusid tasa lilled, mis olid põimitud nende

mustadesse juustesse. Need olid printsessid, kes nii lõbutsesid.

Bobby kartus kadus täiesti. Väikesed tüdrukud kirjudes siidikimanoodes olid hurmavad; nad kindlasti ei tee midagi halba väikesele poisile. Bobby tahtis küsida, kuidas saaks välja lossist, et pääseda oma isa juure.

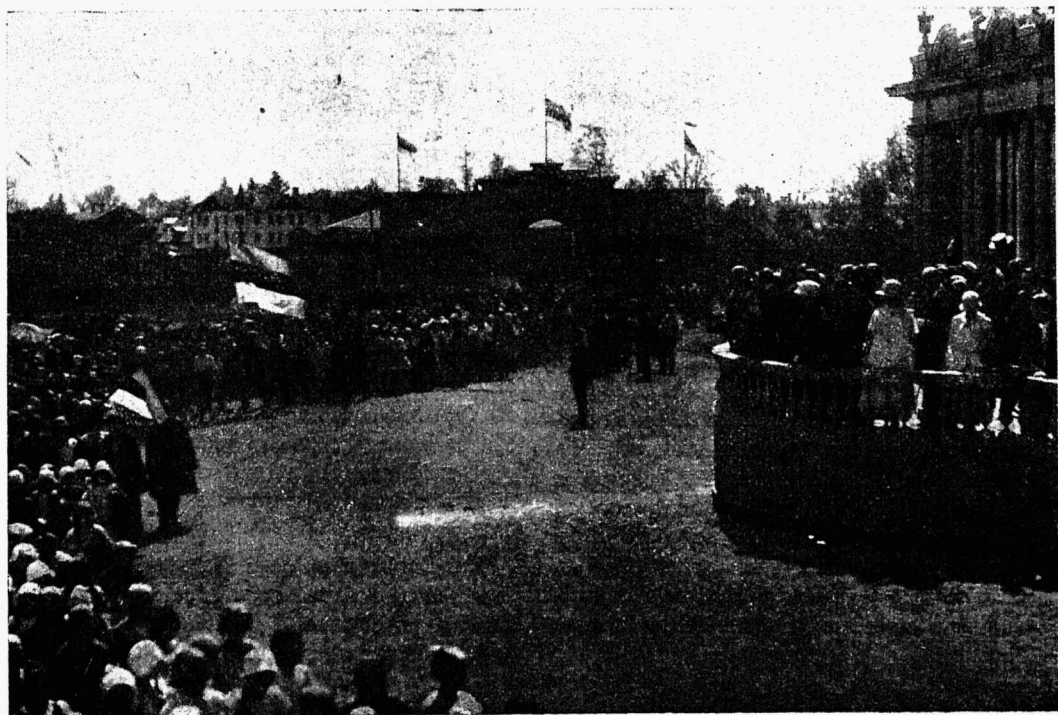
Järelemõtlemata lükkas Bobby ukse täiesti kõrvale ja astus tuppa, mis oli vähem ja mugavam kui teised saalid. Kuid vaevalt kuulsid tüdrukud samme, kui nad ümber pöörasid. Laul ja mäng vaikisid ning kaksikümneneli süsimusta silma vaatasid kohkunult Bobby poole, kes oma admiraalilikkonnas ukkesti ja sirgesti sammus tüdrukute poole.

Kuid ta arvestas valesti. Kui tema ei kartnud kahteist tüdrukut, siis kaksteist tüdrukut kartsid ometi teda. Nähes teda, öieti poolpimedas, karjatasid nad korruga heledasti, kargasid üles ja jooksid kummaliste sammudega vastasseina poole, kus nad kiiresti kadusid ukse taha. Enne kui Bobby taipas, mis juhtunud, oli ta juba üksi.

Ei, mitte täiesti üksi. Sääl sein ääres oli veel üks väike tüdrukuke. Õed olid ukse ta nina ees kinni lükanud, ning nüüd ta püüdis asjata oma väikeste kätega tagasi tõmmata rasket puuraami. Sääljuures vaatas ta kartlikult Bobby poole, kes lähenes talle. Bobby pidi naeratama selle kollase, kuid ilusa tüdruku koleda hirmu üle. Noh, see väike, kirju olevus, mis talle otsa vaatas sarnase ahastava näoga, pidi teada saama, et üks Inglise poiss ei ole midagi hirmuäratavat. Seistes tüdruku ees tervitas Bobby kummardades, nagu õpetas Henry, ja ütles: „Ärge kartke, väike printsess, ma ei tee teile midagi!“

Muidugi ei mõistnud teda tilluke printsess, kuid ta taipas, et Bobby ei ole paha poiss ning teda ei ole vaja karta. Sellepärast vastas ta tervitusele hiinlase kombel: langes korruga põrandale kui sädelev õis ning puudutas põrandat oma otsaesisega. Kuid Bobby ei lasknud teda lõpetada seda alandlikku tervitust. Ta tõstis ta üles kättpidi ja pakkus kätt kui mees. Muidugi ei teadnud hiinlanna, mis see pidi tähendama, kuid

TALLINNA KOOLIDE ÜHINE LAULUPÄEV 1. JUUNIL S. A.

Õpilased tervitavad riigivanemat ja valitsuse esitajaid.

rahulikult tippis ta tagasi matile, kus ta enne istus oma sõbrannadega, ning kutsus Bobby istuma enda kõrvale.

Bobby küll ei mõistnud, mis tähendasid need lühikesed sõnad, mis kõneles väike tüdruk, kuid ta taipas, mis see tahtis. Tüdruk istus matile, tõmmates jalad enda alla, poisist istus ta kõrvale ning vaatas põnevusega, kuidas ta paljude tseremooniatega pakkus talle tassi teed. Nagu paljud asjad Hiinas, oli ka see omapärane: alustass ei olnud tassi all, vaid pääl, et ei jahtuks tee. Et juua, pidi alustassi veidi tagasi lükkama. Jook oli hää, ehk küll ei olnud suhkru- ega piima juures.

Bobby jäi ja laskis väikest hiinlannat lobiseda. Tal oli hää olla. Mõne kuu pärast sai ta jälle olla omavanuses seltskonnas, ning ehk lapsed küll ei mõistnud üksteist, ajasid nad läbi naeruga ja rõõmsa silmadepilgutamisega. Bobby sai isegi oma uue tuttava nime teada. Ta näitas enda rinna pääle ning ütles mitu korda Bobby, kuni lõpuks väike hiinlanna naljakalt hääldades selle sõna järele ütles ja taipas, et see on valge poisi nimi. Siis näitas ta enda pääle ja ütles Hiruto. Bobby kordas seda ning väike printsess rõõmustas, et ta uus sõber teadis ta nime.

Kõigi naljatuste ja rõõmu pääle vaatamata ei unustanud Bobby oma isa. Teed joonud, tõusis Bobby püsti ja katsus selgeks teha, et ta tahab välja lossist ja et Hiruto aitaks teda. Lõpuks taipas printsess. Naeratades, nagu kogu aja, tippis ta ees ühe ukse juure, mida Bobby ei oleks märganudki temata, kummardas maani ja tahtis Bobbyt ees lasta minna. Kuid Bobby oli õppinud, et peab viisakas olema daamidega, ning lükkas peaaegu õrnalt tüdruku enda ees. Ka saades välja lossist, oli vaja veel üle müüri pääseda, ning see ei õnnestuks printsessi abita. Kuid mitte ainult sellepärast ei võtnud ta kaasa tüdruku. Ta talutas teda sellepärast kättpidi endaga, et ta tutvuse lühiduse pääle vaatamata oli talle saanud armsaks. Tal oli ilus väike nägu ja õrnad käed, ning kirjud lilled ta mustades juustes sobisid hästi ta elevandiluu värvi otsaesise ja süsimustade kitsaste silmadega.

Nii pääsis Bobby lossist oma väikese juhi tõttu, kes teadis kõik salauked ja käigud, ning oli nüüd jälle õues. Oli täiesti pime juba ning mustana ja ülepeäsmatuna paistis lossimüür. Suure vaevaga sai Bobby tüdrukule selgeks teha, et tal on vaja minna üle müüri. Ta ehmatas väga, taibates Bobby nõu; kuid lõpuks otsustas siiski aidata. Ta võttis poisil käest kinni ja tõmbas ta endaga.

Võimsa müüri varjul hiilisid lapsed mööda keiserliku lossi pikergustest puuhoonetest. Siis viis nende tee läbi suurepärase küpressisalu, mis seisis kuuvalguses, ning milles paistsid kujud ja hauasambad. See oli Hiina keisri Purpurne linn, kus hoitakse ta esivanemate mälestusmärke suurepäraseis templeis. Mitmekordsete portselaanseintega pagoodide ehk jumalakujude kõrval asus pimestavvalgel, ümarikul marmoralusel rõõgatu tempel, mida kaitsesid hirmsad lendavate madude kujud. Hulk rõdusid ümbritses templit ning iga rõdu kohal, mida varjas sinine portselaankatus, läks ehitus kitsamaks. Kõrgeimal rõdul oli suur, valge marmorplaat ning selle kohal purpurne katus. See oli keisri altar, kes siin kui oma maa usuvürst ohverdas jumalale ja oma esivanemate vainudele.

Pehme, hele kuuvalgus valgustas nõia lossi ning imeline aukartuse ja imetluse tunne tungis Bobby hinge, kui ta käsikäes väikese printsessiga mööda hiilis säält. Ei kuskil terves maailmas ei olnud nii vaikne kui siin Taevatempli ees, mis oli pühendatud kõrgemale jumalale Shang-te'le.

Hiruto pidi Bobbyt tõmbama varrukast, et teda äratada imetlusest. Ehmudes järgis ta tüdrukule tihedaist põõsastest ümbritsetud kohani pargis, mida siin eraldas välismaailmast müür. Siin näitas ta Bobbyle väikest avast maa sees, mis oli müüri alt läbi viiva käigu avaus. Poiss laskus alla ja tahtis ka väikest hiinlannat kaasa viia, kuid see ei tahtnud minna. Kuidas julgeks lahkuda keisritätar lossist ning näidata end linnas!

Kui Bobby nägi, et ei saa sundida printsessi kaasa tulema, palus ta teda oodata käigu avause juures. Ta tulevat varsi tagasi, et minna ühes koos tagasi lossi. Alles

siis, kui see lubadus käes, ronis Bobby alla pimedusse.

Vaatamata pimeduse pääle õnnestas talle pääseda väljakäiguni. Nähes jälle tähti pääkohal, hingas ta kergendatult — varsi ta näeb isa! Kui mutt ronis ta maapinnale teisel pool müüri ja oli nüüd suurel, tühjal väljal.

Kuid ta teadis teed Igavese Rahu värava juure. Oli vaja minna piki müüri, et saabuda isa juure. Kui oli natukene rahustunud ta süda, pistis väike admiraal jooksu läbi vaikse Pekingi, kus ei olnud valgustust õösel, kuid ka mitte õiseid jalutajaid.

Sääl oligi juba kitsas väravaavaus, mille läbi ta oli sõitnud õhtul lossi, ning sääl —

Väike admiraal sirkas läbi õövaikusel uinuva Pekingi.

sääl toetus tume kuju müüri najale! Järgmisel silmapilgul oli Bobby isa rinnal.

John Croft süleles oma poissi. See oli tõesti tema poiss, nüüd tundis ta tema täiesti ära. See oli tema Bobby admiraali-ülrikonnas, sädelev aumärk rinnal! Kui olid vahetatud esimesed suudlused, ning Bobby oli isa pale vastus, algas küsimine ja jutustamine. Tüürimees viis poisi ühte põiktänavasse, kus ta oli korteris ühe hiinlase juures. Bobby istus isa vastas õlgmatil, ja John Croft katkestas poisi jutustuse sõnadega: „Kui meid näeks ema!“

Tõepoolest oli nali vaadata, kuidas eurooplased, suur, pikk tüürimees ja väike poiss, istusid matil ja ei teadnud, mis teha oma jalgadega. Bobby sattus jutuhoogu ega märganudki, et ta jalad ära surid. Talle ei tulnud meelegi, et ta isegi isale ei tohtinud jutustada oma reisi saladust — vanemate ees ei ole ju saladusi!

John Croft aina imestas, kui Bobby jutustas. Kuid kui jutt lõppes, hakkas tal hirm, et võidaks märgata Bobby põgenemist ning tuleks avalikuks saladus. „Sa pead kohe tagasi lossi minema,“ ütles ta, „Hiina keiser võtab vastu hommikul kell kolm ning siis tahab ta muidugi näha sind!“

Bobby oli valmis tagasi minema, kuid esiteks tahtis ta, et isa lubaks Tientsini tulla ühes temaga ning katsuks siis mingit teenistust leida „Jupiter“il. „Ma olen nüüd admiraal,“ ütles Bobby uhkesti, „ja muretseen juba koha sulle. Mõtle kui kena oleks teha reisi Inglismaale ühes koos!“

Kuid tüürimees ei olnud nõus Bobby ettepanekuga. Ta laev oli Tientsinis dokis. Ta oli viga saanud taifuni ajal ja John Croft

kasutas sunnitud puhkust, et vaadata Pekingit. Kuid ta ei tahtnud loobuda oma kohast. Ta arvas, et liig hädaohtlik on sõita koos ühel laeval: üks neist võis kogemata ära anda saladuse. Sellepärast ta süleles veel kord Bobbyt, siis sirutasid nad oma surnud jalgu ja ruttasid tagasi lossimüüri juure. Tüürimees viis poisi käigu avauseni, mis viis lossi. „Ole tark ja julge, Bobby,“ ütles ta jumalaga jättes, „ja ära tunne mind ära, kui juhtud jälle nägema. Ma tõmban siis suunurga allapoole — näed, nii —“ (John Croft tegi hirmsa grimassi, nii et Bobby hakkas naerma), „ja see tähendab: ma tean, sa oled minu poiss ja mina su isa, ja oleme armsad üksteisele. Mõistad?“

„Jah, isa,“ ütles Bobby ja hääl värises tal veidi tagasihoidud pisarast.

„Noh, ära aga tööna, poiss, ja mine oma kollase keisri juure. Ela hästi!“ John Croft

tõstis veel korra üles poisi, surus ta enda vastu ning siis lasi ta kitsasse käiku.

Otsides viimase pilguga veel kord isa silmi tõmbus Bobby küüru ja kadus maa alla. Vaevata ronis ta tagasi ja pistes pää välja teises küljes, nägi ta säääl väikest printsessi Hirutot, kes oli truult oodanud teda. Kuuvalgus langes ta kitsale näole; ta naeratas. Imelik tundmus valdas Bobby, kui ta jälle nägi printsessi ja tugevasti surus ta selle õrna kätt. Siis ruttasid lapsed lossi poole. Tummalt ja võõralt seisid templid nende tee ääres.

Kuid nad mõlemad eksisid. Suure lossi õue asemel sattusid nad süngesse küpressitihnikusse, kus uimastavalt lõhnasid võõrad taimed. Siin ja säääl lamasiid pöösastes ümberliikatud pronkskujud ja hirmsad jumalakujud. Lendvad ja lövid seisisid igivanade puude all. Poleks kaasas olnud väike tüdruk, Bobby oleks kartnud. Nüüd ta ei olnud pahane, et eksis, ning imestades ja vaadates sattusid lapsed ikka kaugemale tihnikusse.

Säääl seisis korruga nende ees madal kivihoone, nagu vana kelder, mis sules nende tee. Bobby tahtis mööda viia Hiruto sellest kivikuubist, kui ta korruga märkas väikest lahtist ust, millest paistis nõrk valgusekuma. Kes küll võis elada selles kivipuusärgis ja mis säääl tehti öösel pimedas? Pikema järelmõtlemiseta astus Bobby sisse, Hirutot kaasa tõmmates.

Lapsed seisisid sünges ruumis, mis oli täiesti tühi. Kuid tagaseinas näis avanevat käik ja sääält paistis ka valgus. Kuuldus ka sumin, nagu sumbutatud inimeste hääled.

Hiruto värises ja ei tahtnud edasi lasta Bobbyt. Kuid just see kartus sundis poissi näitama oma julgust. Ta läks edasi ning seda nähes järgnes ka Hiruto.

Lapsed läksid umbes kümme sammu peenel liival, mis sumbutas nende sammude

kõla ning nägid siis enda ees suure jumalakuju, Buddha kuju, selga. Nad olid ühe keisriperekonna liikme hauakambris. Alles Buddha selja taga olles nägid lapsed tervet kambrit, ilma et oleks nähtud neid. See oli väike ruum, mille keskel põles vilets rasvaküünal. Säääl istus viis meest valgeis riideis. Patsid olid neil läbi punutud valgete paeltega ning igaihe ees oli pistoda. Nad kõik kuulasid põnevusega ühe igivana hiinlase sõnu, kes istus pimedas nurgas ja kes heleda, tungiva häälega kõneles neile midagi.

Kõne lõpetanud, tõmbas vanamees mantli voltide vahelt paberilehe, millele iga kuulaja otsustavalt kirjutas tushiga oma nime.

Nüüd näis nõupidamine lõppevat, sest kõik langesid maha, puudutasid maad otsaesisega ja põmisesid tasa palvet, kuna igivana hiinlane püsti seisis ja palvetajate päid puudutas mõõgaotsaga.

Peksva südamega vaatles Bobby seda kummalist toimingut, kuna Hiruto kartlikult kattis näo kätega. Mis tähendas see õine nõupidamine, mis tahtsid teha need õudsed mehed oma pistodadega, miks õnnistas neid vanamees mõõgaga? Bobby tundis, et ta oli sattunud suure saladuse jälgile; kuid ta teadis ka, et oli surmahädaohus tema ja Hiruto elu. Kui nad leitakse, siis ei tunne halastust need mehed liikumatute nägudega! Nüüd nad tõstsid pääd ja tõusid. Palve lõppes. Ruttu ära, enne kui keegi neist jõuab tulla!

Bobby haaras Hiruto käe ja tahtis ruttu tagasi joosta. Kuid ta ei jõudnud ümber pöörda. Korruga laskus peenike siidindoor ümber ta kaela ja tõmbus kokku. Üks uus juuretuliija oli märganud kuulavaid lapsi ja viskas neile silmuse üle pää. Oiates langes Bobby põrandale ja viimane asi, mis ta nägi, oli Hiruto kahvatu nägu. Siis valitses pime õõ ta ümber. (Järgneb.)

KUIDAS LINNUD PESI EHTAVAD.

Ainetel L. V.

3

Just niisama ehitab pesa meie paaplind, ööbik ja kollakasroheline siisikene. Viimane ehitab oma pesa üle veel mingisuguse kupli.

Rännakul meie kodumaa metsa ja väljale ei leia me siiski kõiki käsitöölisi lindude perest. Mõned neist töötavad kaugel Aafrika ja Aasia ürgmetsis, mida pole seni veel suudetud põhjalikult läbi käia. Sääli leiduvad just osavamad sulgkäsitöölised, nimelt kangrud ja rätsepad.

Kui sa, mu noor sõber, oleksid rännakul mainitud ürgmetsis, siis näeksid imetusega isesuguseid suuri puuvilju puul. Siin näib sulle, kui oleks imesuur pudel puus, sääli ripub kott puu otsas, sääli hiiglasuur pall, vihmavari, püstol. Ning sa näeksid veel müidki muinasjutulisi asju, mis imepuul kasvavad. Ja see pole vaid silmalummus, see on meie virga, osava kangurlinnu töösaavutus.

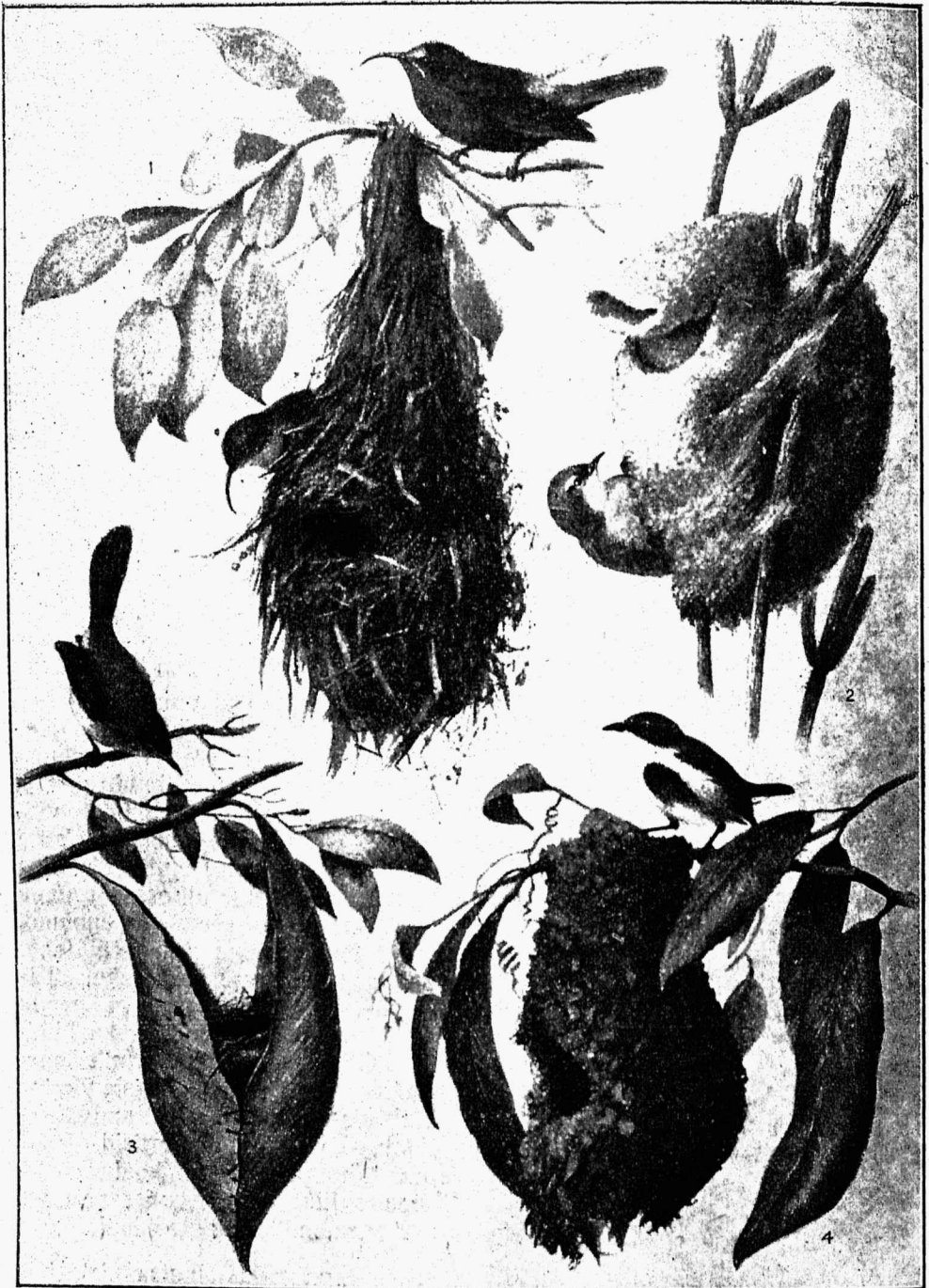
Peoleo pesa. Praktiline ehitusmeister on ehitusmaterjaliks kasutanud vana ajalehe.

Puu, mille külge mainitud lind oma pesa punub, on enamasti vee ääres ja pesa sissekäik veepinna lähedal, et eemale hoida kutsumata külalisi. Kangurlind on seltskonda armastaja: üksik pesa on haruldane nähtus. Harilikult on kolm- kuni nelikümmend pesa ühe puu otsas. Väikesed kangrud on meie vindi suurused ning väga kireva sulestikuga. On olemas kollaseid, punakas-kollaseid, musti, ja halle, valgeid ja punaseid kangurlinde. Pesad on koetud painduvaist rohukörrist. Koe on väga kõva ning sageli leidub pesi, kuhu teravaid okkaid sisse koetud, et eemale peletada ahvisid, kes pesi meeleldi enestele mängukanniks valivad. Kudumiseks tarvitatakse ka savi, et seinad saaksid raskemad, seega tuulele vastu pidavamad.

Kuid nüüd rätseppade juure. Virk rätsepplind, kellel ka Euroopas hõimused, ehitab oma maja pöösasse, viljapuue otsa ja kõrkjasse ning töötab järgmiselt: Kõige päält valmistab ta kõvu niite ämblikuvõrgust ja taimevillast, seepäälle valib ta võimalikult suure lehe, pistab nokaga augud äärtesse ning õmbleb niidiga lehe ääred kokku ja nii osavalt, nagu oleks ta seda rätsepalt õppinud. Sageli õmbleb lind ka mitu lehte kokku, et mugavat pesa teha. Tähelepanu väärib nähtus, et nende liiki kuulub vähem lindest, kolibrii, ehitades oma pesa vormilt õnnesarvena ja selle siis puuoksale üles riputab ning hoolikalt seest puuvillaga täidab. Üks tõug kolibriisid, kelle kodu Lõuna-Ameerika, kuulub potiseppade liiki, tehes savist potisarvase pesa, mille kaljule kinnitab.

Nüüd aga tagasi metsa ning jätkame salajat vaatlemist. Jälgime puuseppi ning kõigepäält rahniperet, kellest oma kodumaa metsis leia-

Huvitavad linnupesad.

1. Veripunane [nektarlind] (*Aethopyga siparaja*) ehitab oma pesa taimekiudest ja ämbliku-võrkudest. 2. Neeme-kukkurtihase (*Authos copus minutus*) viltpesa poomvilla ja villa heietest. 3. Rätsepplinnu (*Horthotomus ruticeps*) omapärane pesa; osav lind on kaks lehte kunstlikult kokku õmmelnud. 4. Kangurlind (*Dicaeum cruentatum*) ehitab samalaadiliselt pesa nagu nektarlindki.

me kolm tõugu: roheline rähn, oma punase tanukesega, must rähn, suurim rähniperes, ning väike kirev rähn. Imestustäratava visadusega töötab rähn oma nokkpeitliga augu puusse, kui ta selles on leidnud mädanenud ja pehme koha. Augu teeb ta nii suureks, et ta lahedasti sisse mahub ning siis raiub ta puusse pika käigu alla, mis lõpus väikeseks elamiskõlbuliseks toakeseks laieneb, vooderdatud pehmete puulaastudega. Kuivõrd hoolas on meie puusepp, näeme sellest, et ta oma elumaja seinad nokaga siledaks hõõveldab, lüües lahti jalapikkuseid laaste. Kuna rähn majaehituses kaunis valija on ning sageli teisekolmanda pesa elamiskõlbuliseks peab, on ta paljudele teistele lindudele abiks, kes saamatud pesaehituses ning seepärast rähnist mahajäetud elumajad meeleldi üle võtavad. Seesugune on esimeses järjekorras sõber kuldnokk.

Sarnaselt rähnille ehitab üks teine lind oma pesa maa sisse. Linnupere mäetööline, koopakaevaja on jäähind, ka kuningkalur nimetatud, kuna ta osav on vee alla laskuma ning säält enesele kalu toiduks püüdma. Järsule kaldale, kuhu nirk ei pääse, raiub lind oma pika nokaga ümariku käigu kuni kolme jala sügavuseni, pildudes lahtilöödud mulda

kahele poole. Käigu tagapoolsesse ossa, mis laiem, säeb ta kalaluist valmistatud pesa, kujult poolkuulitaoline.

Kuna jäähind end maa sisse peidab, et asutada kindlat vaikist kodu, ihkavad mõned lindudest kõrgele mägestikku, et sääl avara sinitaeva all oma kodu luua. Esimeses järjekorras on röövlinnud, kes oma elumaja kaljudele rajavad. Kotkaste pesad on nii lahkuminevad kui linnud ise. Kuna kaljukotka pesa koosneb paarist kokkuveeretatud kaljutükist, puuolksast ja samblast, on merikotkas oma elumaja ehitamisel erilise huvi ja tähelepanuga. Ta asetab oma pesa suure puu latva, ning veab kokku hulga prahti, oksa ja hagu, mis tihti kolme kuni viie jala pikkused. Neid seob ja põimib ta üksteisega ning topib viimaks umbrohtu, samalt ja murutompe vahele, mille tõttu pesa väga kõva ja vastupidav saab ning palju aastaid elamiskõlblikuna püsib. Kotka pesa lähimõõt ja kõrgus on keskmiselt kuus kuni kaheksa jalga. Huvitav on muuseas nähtus, et suur kogu väikesi merilinde toreda kotkapesa külge mugavamalt oma pesakese kinnitavad, ikartmata uhket valitsejat ja pesaomanikku, kes meeleldi jälgib kalu, mis moodustavad ta lemmiktoidu.

(Järgneb.)

VAARAODE MAAL.

Elly Kärk'i reisimälestused.

XVI.

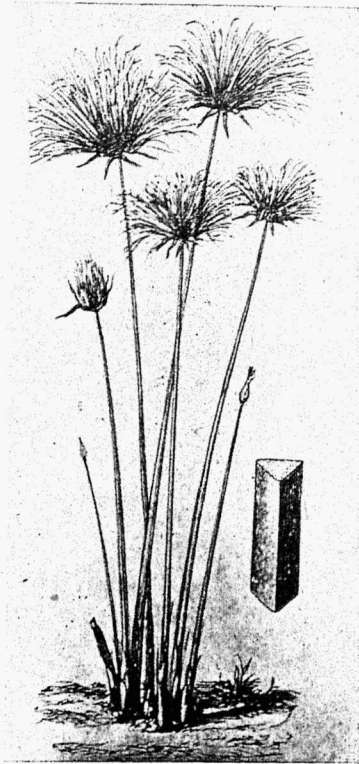
Mittmed nõrkesid juba ianust ja palavusest, vett oli tarvis! Õnneks silmasime läheduses küla kaevu „sakije“ ja härgi, kes aegamööda rattast ümber ajasid, et seega kaevust vett kätte saada.

Tõttasime sinna, üle põletamata telliskividest madalate, põldu piiravate aiakeste.

Kaevuomanik nõudis kaunis suurt hinda vee eest. Kuni meie kauplesime, rakkendas ta seltsimees härjad ratta eest, et seega meid veest ilma jätta. Jõudsime kokkuleppele — aga nüüd jälle uus häda, tuli sõnavaheutus pärismaalaste vahel härgade ärarakendamise pärast ja nende uuesti püüdmine. Viimaks ometi saime külma maitsevat vett!

Kaev Egiptuses.

Papüüros.

Kuni kaevu juures askeldasime, olid võrastemajast teenijad söögi ja joogiga päralt jõudnud; muuseas olid nad kaasa võtnud puhtaid läbi-paistvaid jäätükke, mida kohe kuumusest kannatanuile, kes vilus lamased, ümber pööpanime. Einet jagasime nagu varemgi juhtega, kuna eesliikesed, peremehe nõusolekul, kraaviga piiratud aasakesele lasti.

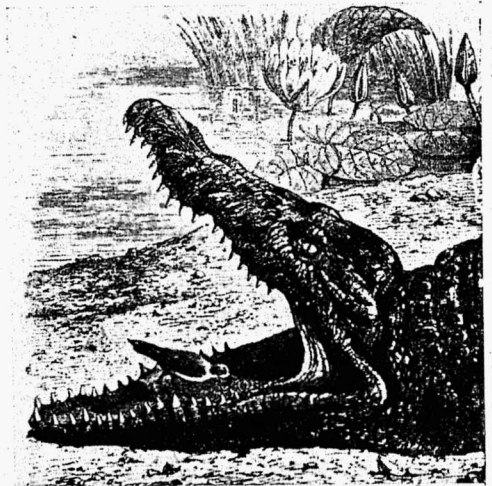
Päälle karastavat kehakinnitust heitsime puhkama, nagu mõned naljatasid — Ramses II külalistena — otse templi kivipõrandale.

Imelikkudena näivad araablase siluetid määratumate reliefpiltide tagapinnal. Nad on meie vahele asetunud — mõni magab selili, palavusest laialilaotatud kätega; teised lebavad tasa juttu puhudes küljel; mõned istuvad kükitades idamaa kombel ja kõigutavad endid rütmili-

selt, omaette pomisedes. Kas on selles sosinas etteheide saatusele kerjusetalose elu pärast; on see lõunane palve Allahile või lihtsalt vaba kõrbelinnu, kerjuse, muretu magus unelm...

On aeg tagasi pöörduda. Meie ei sõida enam tulnud teed ja liigume nüüd kodupoole, läbi palmisalude, mööda Niiluse kallast. Vaiksel veereb vesi madalail kaldail ja liigutab lotose roosasid, valgeid ja punaseid õisi; imeilusaid, lõhnavaid lotose õisi, mis kunagi vanasti ehtisid elumaja, templit, ilusat vaarao naist ja vaest külätüdrukut. Ei möödunud siis ainustki pidustust ega templipüüha lotose pärgadeta; teda pühendati jumalusile ja Isist kujutati alati lotoseõiega käes...

Sama haruldane, kaduv taim on käesoleval ajal tuules kergelt kii-kuv suurte siniste õitena sale papiirus. Ta magusast, kleepivast varrest valmistati paberitaolist kirjutusmaterjali; neid kirju papiirusel on palju leitud kuningate hauakambreis ja hoitakse muuseumes alal. Neist saime teada muistseist kombeist, sõjakäikeist, ajaloolisist sündmusist, tolleaegsest eraelust ja valitsevast

Teravaist hambaist hoolimata nokib kartmatu lind krokodilli suust putukaid.

korrast. Surnule pandi hauda ka ta armsamaid muinasjutte, ilusamaid luuletusi hauataguse elu ilustamiseks.

Papiiruse jäme ja magus juur on nüüd nagu ennegi vaestele toiduks. Ta kasvab Niiluse madalikel ja meeleldi soos. Neid lilli, lotost ja pa-

määratumate lõugade vahele ja imevad krokodilli verd. Korraga lendab siia hädaohtu kartmata otse looma suhu väike linnuke ja hävitab mõnuga väikesi, pakse mardikaid. Ja krokodill mõnutseb! Niiluse kaldal on tänini näha määratumaid Amenofis III istuvaid kujusid. Kõiki-

Veega kauplajad Niiluse jõel.

piirust, on egiptlased kivisse jäädvustanud. Terved kimbud neid lilli on liitunud ühiseks võimsaks sambaks ja kannavad suurepärase templite lagesid imelikul vaaraode maal.

Kuid vaadake jõele! Mis liigub säääl kõrkjais? Säält ronivad kaldale krokodillid! Ikka rohkem ja rohkem ilmub neid. Laisalt lebavad nad pärani suuga palava päikese all, pääle ilhe, kes näib teisi valvat. Hulk väikesi putukaid ronib

de näod on hommikupoole pööratud; lõunapoolset kuju nimetavad araablased „Kama'ks“, mis ainsast liiva-kivitiikist välja raiutud.

Veel nüüd, aja, tuule ja inimeste hävitamistöe pääle vaatamata, näeme alalhoidunud hiiglastest peent kunstniku tööd.

Need kujud on templi ilustused, mis ammu juba hävinenud. Greeka legendid nimetasid neid kujusid Trooja sõja kangelase Memnoni omiks, kuigi need juba sada aastat

varem seda sündmust oma kohal seisid. Seisavad tänapäev keset kukkuruusi põldusid; üksildased ja mahajäetud, tuulest näritud ujuvad nad iga-aastase Niiluse paisu ajal vees. Meie ajani alalhoidunud legendid tõendavad, et ühest kujust igakord, päikese loojenemise ja tõusu ajal kurvad helid kuuldavad. See ole- neb puhtfüüsilisist põhjustist. Öösis niiske õhu soojenemisest kaju pra- gudes. Teine jutt räägib, et valitseja Kambis, kes viimasil eluaastail hul- luks läks, ei olnud rahul selle kaju lauluga, lasi ta pooleks saagida ja päälmise osa purustada. Kuid ja- lad jätkasid imelist laulu.

Jälle araablase küla ja Niilusest ülemineku koht. Kiirel jooksul tõtta- vad eesliikesed ööseks koju. Ron- gikäiku saadavad hallil araabia hobu- sel must Inglise politseinik ja pool- paljad heledalt killkajad lapsed, kaob müstilikkus meeleolust. Aurulaev ja paat ootavad meid vanal kohal ja

vastu tahtmist viivad meid eesliike- sed suure karjumise ja löökide saatel läbi vee lootsikuteni, mis inimesist täidetult paigast ei liigu. Vaesed sõudjad püüavad võoni olles vees ja oma selgadele armu andmata paa- dikesi kuivalt ära nihutada.

Raskuse jaotamiseks viiakse mõni huvireisijaist kätel teise lootsiku. Liikusime paigalt ja olime varsi ko- dus — võõrastemajas, kus tuletasi- me meele päevasündmusi, ka seda, et jõime januga kõhuli lamades ees- litega kõrvuti sooja mudast vett!

Kõik — inimesed ja loomad tor- masid kitsa kraavikese juure, et täi- ta oma kõhtu ja lähkmeid enne pere- mehe tulekut (raha oli otsas), sest kaastunnet ei ole oodata raske töö ja näljaga vaevatud põllumehe- lt. Rahvas on enesest pehmeloomuline ja sümpaatlik, kuid aimelise kitsikuse tõttu püüavad nad võõrailt kõige eest võtta tasu.

(Järgneb.)

PUNAPÕSK JA VAHVA SÜDA.

Tervishoidlik muinasjutt Inglise keelest, tõlk. K. O.

IV. Haldjate jalutuskäik rohelisse.

Jaak ja Mary Ann olid teel koolist kodu poole. „Kas tead, ma tunnen ennast palju tuge- vama sest ajast, kui sõbraks sain kaerajahu ja piimaga. Vaata!“ Ja Jaak hüppas hõis- sates üle tee ääres oleva ojakese. „Kui meil oli hiljuti võidujooks koolis, siis ei olnud ma ka enam kõige vii- mane, vaid jätsin kaks poissi enda taha,“ jätkas ta oma juttu, „ja ma arvan, et need kaks poissi joovad alati kohvi ja teed... Aga ma pole siiski veel küllalt tugev. Ei tea, mida tuleks teha?“

„Meie võiksime jällegi nõu küsida oma häält sõbralt „Värske Õhu“ haldjalt, ta ju alati aitab meid,“ vastas Mary Ann, kelle põsed olid juba veidi ümmargusemaks ja roosakamaks läinud.

„Hää küll. Küsime päälegi,“ otsustas

Jaak. Kui nad parajasti jõudsid oma maja värava ette, liugles neist mööda väike kul- lakarva liblikas, kes laskis nende ette kuk- kuda rohelise ümbrikukese. Sellele oli kir- jutatud: „Jaagule ja Mary Annele.“ Mary Ann jõudis esimeseks kirja üles võtta ja läbi lugeda... „Hõissa! Hõissassa!“ hüü- dis ta rõõmuga, „üks jalutuskäik.“

„Mis jalutuskäik?“ küsis imestanult Jaak. Kiri oli aga järgmine:

Armsad lapsed!

Kõik haldjad, kes armastavad väikesi lapsi, teevad tuleval pühä- päeval päälle lõunat iihel jalutuskäigu „Rohelisele Kingule“. Palun tulge teie ka.

Haldjas „Värske Õhk“.

„Muidugi läheme!“ hõiskas Jaak.

„Eks ole kena minna haldjate jalutus- käigule?“ ütles Mary Ann Jaagule, kui nad pühapäeva pärastlõunal sammusid „Rohe-

Igal hommikueinel sõid lapsed nüüd meeldi oma pudru ja jõid piima.

lise Kingu" poole. „Ja kui kõik teised haldjad ka nii kenad on, kui meie sõber „Värske Õhk“, siis tahan ma neid kõiki armastada.“

„Ah! Siin te oletegi,“ ütles korraka üks mahe hääl ja haldjas „Värske Õhk“ ise astuski ühe männi tagant neile vastu. „Ma olen nii rõõmus, et sind näen, mu väike Mary Ann! Ja see siin on Jaak, ma tean,“ ütles haldjas ja võttis lapsed oma käe kõrvale ja nii nad astusid seltsis kingust üles. Tee pääl jutustas neile „Värske Õhk“ neist haldjast ja rüütlist, keda nad varsi näevad! Korraka käis mingi naksatus, mis kõlas nii, nagu oleks püssikukk vinna tõmmatud.

„Seisa! Kes siin käib?“ kuuldus järsk hüüe.

„See olen mina, haldjas „Värske Õhk“ ja kaks väikest sõpra.“

Lapsed vaatasid üles ja nägid üht sõjamehe taolist rüütlit, kes seisis kalju otsas püssi käes. Ta raudriided olid puhtad ja valged kui äsja mahalangenud lumi. Nad teadsid — see oli rüütel „Puhtus“. Natukese aja pärast peeti neid jälle kinni. Seekord takistas nende edasiminekut mingi säten-dav valgus, mis oli nii suur, et nad mõni aeg mitte midagi näha ei võinud. Selle särava valguse keskel seisis üks teine rüütel, kelle raudrüü ja isegi vibu ja mooled olid puhtast kullast. See oli rüütel „Päikesepaiste“. Nüüd tulid need kaks rüütlit nende juure ja lapsed teretasid neid. Haldjas

„Värske Õhk“ aga ütles Mary Annele ja Jaagule: „Neid kaht isandat peate tundma. Nad toovad lastele alati ja igalpool tervist ja jõudu!“

Kui mõlemad rüütlid mõni aeg olid küllalistega juttu ajanud, siis läksid need tagasi igati oma kohale. Nad olid nimelt tänase haldjate jalutuskäigu korrapidajad ja vahimehed.

„Mis ta teeb oma vibu ja noolega?“ küsis Jaak. Samal silmapilgul kukkus üks pätkel puu otsast maha ja lõi peaaegu Jaagule vastu pääd.

„Kraabi mulla sisse auk ja pane pätkel sinna sisse. Siis näeme varsi,“ vastas „Värske Õhk“.

Kui see oli tehtud, laskis rüütel „Päikesepaiste“ ühe kuldse noole teise järele sinna kohta, kuhu pätkel peidetud.

„Ah! Võiksin ma ometi sama hästi märki lasta,“ mõtles Jaak.

Kuid — mis kerkis sääl pikkamööda mullapinnast ülespoole? Esiteks üks roheline leht ja siis teine ja kolmas ja veel ikka rohkem, kuni lapsed nägid üht päris väikest puukest. See kasvas aga jõudsasti ja oli varsi nii suur ja nii palju oksa ja lehti kandis ta, et lapsed enam ta läbi taevastki ei näinud.

„Ma ei teadnud varem, et nooled kasvama panevad. Ma arvasin, et nendega ainult surmata võib,“ ütles Mary Ann mõtetes.

„Jah, mõnikord teevad nad seda ka,“ vastas „Värske Õhk“, „sest tihti haavavad ja sunnivad nad neid, kes väikestele lastele häda teevad. Eks ole nii, rüütel „Päikesepaiste“?“

„Jah,“ oli vastus, „enne kui päev on õhtus, jõuan ma nii mõndagi vaenlast haavata ja tappa.“

„Värske Õhk“ ja lapsed tõttasid nüüd edasi oma teekäigul.

„Vaadake, sääl on koht, kuhu kõik on kokku tulnud jalutuskäiguks,“ ütles lõpuks „Värske Õhk“ ja näitas ühele avarale väljale, kuhu oli kogunud juba palju väikest rahvast, kes sääl nähtavasti lõbusasti üksteisega mängisid.

Üle rohelse muru tuli nende poole üks väike, paks mehike, kelle nägu oli naerul nagu täiskuul.

„Olge tervitatud, lapsed, meie jalutus-käigul!“ algas ta oma kõnet.

Kuid, et ta nägu nii paks ja naljakas oli, hakkasid Mary Ann ja Jaak naerma.

„See on härra „Rõõmusmeel“,“ seletas haldjas, „ta käib ikka meie väljasõitudel.“ Ja siis tutvustas lahke kaaslane lapsi teiste külalistega. Kõigepäält on siin Juur- ja Aiavilja perekonnad — ja need on Jaak ja Mary Ann. . . Neiu Spinat, neiu Porgand, proua Kaalikas, preili Kartul. Siis edasi preili Salat ja ta vennad: Villu Peet, Toomas Sibul, Teo Uba ja Karla Kõrvits.“

„Meil on häämeel, et teid siin näeme,“ hüüdsid nad kõik ja kummardusid igaüks kordamööda laste ees.

„Kes see on?“ küsis Jaak ja näitas ühe suure lihastega noormehe päale. Ta võis just sama kergesti puu otsa ronida kui kärbes seinä mööda üles läheb. Ja siis nägi veel Jaak, kuidas ta kivi õhku viskas — nii kõrgele, et see tõusis üle valgete pilvetompude ja enam tagasi ei tulnudki.

„See on onu „Sport“. Lapsed armastavad teda väga ja kutsuvad kõik onuks,“ vastas „Värske Õhk“.

Siis olid sääl veel mõned teised sõbralikud haldjad, näiteks Puuvilja ja Marjade perekonnad, keda lapsed hakkasid väga armastama. Nii mõtles Mary Ann, et „Maasikas“ on kõige armsam ja magusam nendest, kuna aga Jaak kaotas oma südame „Apelsinile“.

Ka tädi Hambahari oli siin. Ta oli väga tõsine ja ta juuksed olid juba päris hõredaks kulunud. Samuti proua „Supeluslima“, kel

olid väga teravad silmad ja kes oli üldse väga uudishimuline ning tahtis kõike teada. Ta vaatas teravasti Jaagu ja Mary Anne näole ja kätele, kuid nähtavasti jäi ta sellega, mis nägi, rahule. Üks kõige mahedam ja vaiksem haldjas oli emand „Uni“, kes käes kandis väikest kannelt. Muidugi olid sääl ka härra Kaerajahu ja härra Piimakruus oma armsa naeratusega, samuti proua Veekruus, keda igaüks armastas. Väike neiu „Avitaja“ ja härra „Rõõmusmeel“ juhtisid Jaagu ja Mary Anne ühe suure tammepuu alla, kuhu oli maha laotatud lumivalge laudlina. Sääl sõidi seltsis lõunat. „Ma imestan, miks ei astu neiu „Avitaja“ ja härra „Rõõmusmeel“ mitte abiellu, nad on nii väga üksteise sarnased,“ ütles Mary Ann.

Veel üht ja teist juttu aeti sõbralikkude haldjatega, kui korraga tõusis kusagil suur kisa ja koosviibijate ümber kukkus palju kive maha, justkui oleks taevast sadanud kivivihma. Varsi jooksid kohale vahimehed „Puhtus“ ja „Päikesepaiste“ ja teatasid, et Nõgijoosepid on haldjatele päale tungimas.

Haldjad võtsid selle teate aga hõisates vastu ja varsi kaikus vägevalt järgmine laul:

Nüüd Nõgijoosepid on tulemas,
Ju kaugelt kuulda, kuis nad kisamas.
Nad tahavad kingul sõdida,
Nad tahavad kingul sõdida. . .

Me ootame neid koha pääl
Näod naerul ees, rõõm silmades,
Sest võit peab meile jääma,
Sest võit peab meile jääma.

Väike rehenduskunstnik.

Igaüks meie noortest lugejatest võib kogu seltskonna tähelepanu oma päale tõmmata oma hää rehendusandega. Ta tarvitseb vaid kirjutada rea kuuekohalisi arvusiid ja ütelda, et need jagatavad on 13 päale ülejäägita.

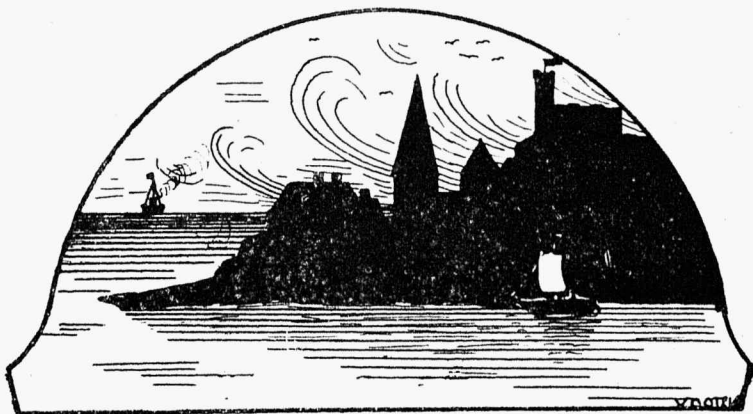
Kuidas seda teha, sellest paar sõna.

Teie kirjutage näiteks: 534.534; 292.292; 101.101; 124.124; 999.999; 745.745 jne. ja laske ükskõik kellel need arvud 13-ga jagada. Kunagi ei ole ülejääki.

Arvatavasti olete märganud selle kunsti saladust ise? Nagu näete, on iga arvu esimene pool (kolm numbrit) sarnane teise poole arvudele, tähendab, kuuekohalised arvud on alati moodustatud kahast üksteise

sarnasest kolmekohalisest numbrite rühmast. See on kõik, mida teie oma kunsti tutvustades tähele peate panema. On teil numbrid valesti kirjutatud, teete omale häbi, teete aga õieti, siis imestatakse teie rehendusosavusest.

Kui sellega olete oma kaaslasid juba üllatanud, siis astuge veel samm edasi ja sundige neid veel enam imestama. Kinnitage, et kõik need arvud on jagatavad ka 7-ga ülejäägita. Katse tõendab, et teil on õigus. Kuid sellest on veel vähe: kõik need arvud on ka 11-ga jagatavad, muidugi ülejäägita. Kui soovite, võite öelda, et nende arvude 1001-ga jagamisel ka ülejääki ei ole. Sellest aitab.

OMA NURK.

Rändaja kojutulek.

Ma pöoran koju rikkas laevas,
Ja jätan maha vööra maa.
Ju tervitab mind tuttav sinitaevas,
Sest kodu poole tõttan ma.

Sääl kõrge rand mul paistab silma
Ja vana kallid kodulinn,
Säält rändasin ma laia ilma,
Sest kitsaks jäi mul kodupind.

Ei võõrsil rahu saanud mina,
Ei meelest läinud kodumaa —
Suurt igatsust sääl tundis süda:
Mil võiks sind näha, isamaa!

Vootela.

KEVADE!

Oma männid mühavad!
Oma kased kohavad!
Oma kevade on õues!
Oma noorus põksub põues!
Kadund talve tuisud, tuuled;
Vetes sosistamist kuuled.
Kevade! Kevade!

Kauguses midagi huikab,
Rinna sees lõkkele lööb!
Soonte sees kiiremalt tuikab,
Tormavad vahused veed!
Loodus see midagi räägib,
Kartes sosistab;

Põldudel kuulmatult kõnnib,
Kinkudel vilistab,
Kõlab kauguses kevade,
Kannelt helistab!
Rinna sees vabaduspüüe,
Looduses kevadehüüe!
Üle metsade.
Üle mägede

Tuleb kevade!

Kuule:
Kevade tuleb!

Jakob Palk.

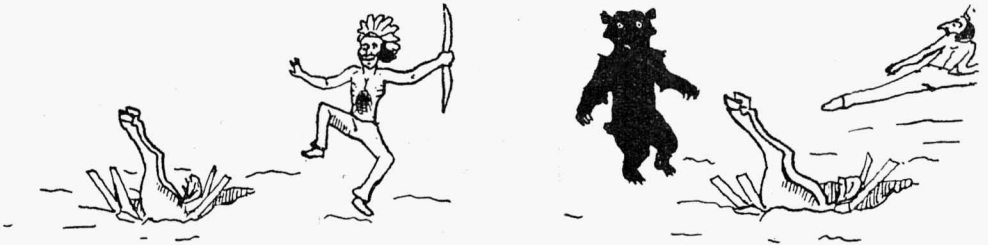

Lõbus lehekülg.

Kurblugu Metsik-Läänes.

II.

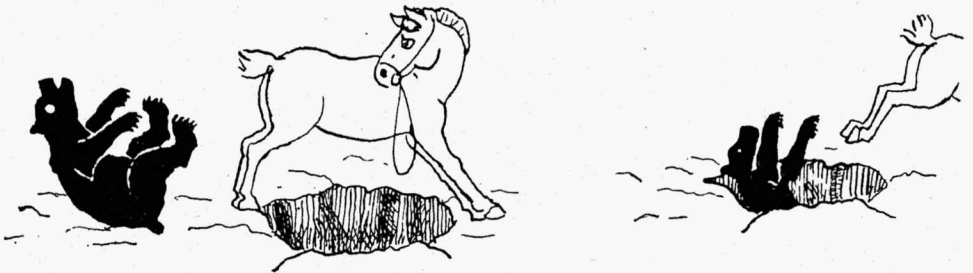

Hobune ja ratsanik kukkusid auku. Rõõmsalt tantsib „Kehv Varblane“ võidutantsu.

Kuidootamata ilmub kurbloos osavõtjana uus tegur — näljas Grisli. „Kehv Varblane“ põgeneb...

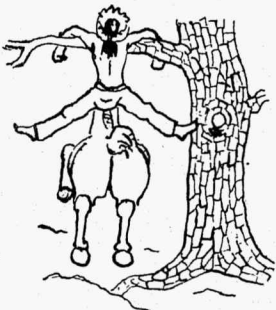

Grisli sai kohe aru, et väljapaistvad jalad on kellegi omad. „Kehv Varblane“ aga asus puule.

Suure tõmbamise tagajärjel kukkus karu maha

Ning ära jooksvat hobust taga ajades elas ta läbi aukukukkumise tunnet.

Suure osavusega muutub puul istuv jalamees ratsanikuks.

Grisli ja „Paks Kotkas“ aga jäid kahekesi juttu ajama. Millest nad jutustasid, seda ei tea keegi, sest karud ei räägi...

Ja kui nad ka oleksid rääkida osanud, me vist ka sel puhul ei joleks midagi teada annud, sest Metsik-Lääne rahvas räägib, et keegi olla „Kehva Varblast“ näinud tema telgis magamas karu nahal. Nii siis lõpeb kurblugu Metsik-Läänes.

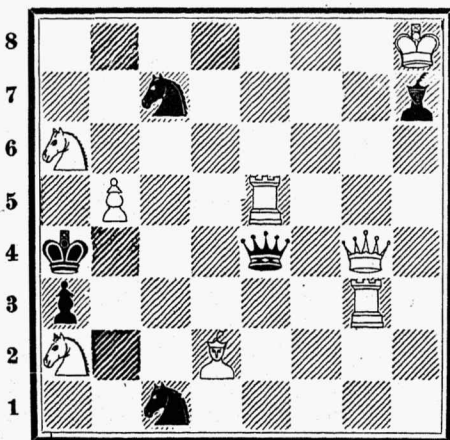
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 24.

Kokku säädnud C. S. Kipping.
(Magyar Sakkvillag 1924).

Mustad.

A B C D E F G H

Valged.

Valged: K h8, L g4, V e5 ja g3, O d2, R a6 ja a2, S b5.

Mustad: K a4, L e4, O h7, R c1 ja c7, S a3.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Õiged lahendused ülesandele nr. 18 saatsid: Jaan Parts, Alfred Zeiber, J. Jurn (Vana-Karistest, A. Kuusik ja A. Maksim (Hallistest), Valter Veissberg (Kuresaarest), Martin Villemson (Pärnust).

Õiged lahendused ülesandele nr. 20 saatsid: Alfred Zeiber, Jaan Parts, Martin Villemson (Pärnust), J. Jurn (Vana-Karistest).

Ülesande nr. 19 lahendus.

1. K f3—e2, e7—e6,
2. O h3—g2 annab matt.
1. (K f3—e2), e7—e5,
2. R g6—e7 annab matt.
1. (K f3—e2), e7:d6,
2. R c8—g7 annab matt.

1. (K f3—e2), R b8—c6,
2. c2—c4 annab matt.
1. (K f3—e2), K d5—c6,
2. O h3—g2 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. 19 saatsid: Helmut Kärdi, Alfons Pachel ja Georg Ipsberg (kõik Tallinnast), A. Jakobson (Tartust), J. Jurn (Vana-Karistest), Valter Veissberg (Kuresaarest), Martin Villemson (Pärnust).

Ülesanded.

Muusikaülesanne.

N+ns+n Antud viguris tähed + ase-
F+ a+n mele panna, nii et kahe maa-
ilma kuulsama mehe nimed
saaksime J Kg

Ruutmõistatuse lahendus.

k	u	l	t	u	u	r
k	u	u	l	s	u	s
v	a	l	u	u	t	a
k	ä	r	d	l	a	s
t	a	a	r	a	l	e
u	p	s	a	k	a	s
a	p	a	r	a	a	t

Õiged lahendused saatsid: Kullisilm — Tallinnast, Robert Keres — Tartust, Erni Sportlane — Esnast, Väike Teele — Pranglist, Estranjero — Tallinnast, Albert Kukk — Valgast, Fritz Kask — Rakverest, Tuule-Taat — Kohtla-Järvelt, Ernst Roost — Sondast, Must-Mees — Tartust, E. Veel — Hiiu-Keinast.

Paigutusülesande lahendus.

T A
T a r t u
r a
A t a l a
u a

Õiged lahendused saatsid: Kullisilm — Tallinnast, Rua-Roa — Tallinnast, Estranjero — Tallinnast, Must-Mees — Tartust